Miks tahab ministeerium anda puudega laste hariduse üle KOV-idele?

Kuidas panna üürimajade toetus sotsiaalsüsteemile raha teenima?

Miks ei luba SKA tugiisikul abistada korraga kahte puudega last?

Kui kaua peab tõstatama küsimust, et Eestisse on vaja autismikeskust?

Viimsi Raamatukogu
A004553

OKTOOBER 2017

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!
Nr 61

Heiko Kruusi

MAJA RATASTEL annab meile vabaduse liikuda

Õpiks teiste kogemusest

Praegu käib omavalitsuste reform ja sellega seoses annab riik omavalitsustele üle üha uusi ülesandeid. Koos sellega eraldatakse neile ka rohkem raha. Üks suur valdkond, mille haridus- ja teadusminister soovib uuest aastast omavalitsustele üle anda, on erivajadustega laste kooliharidu se korraldamine. Seni on aastaid olnud põhimõtteks, et puudega laste hariduse eest võtab, just vastupidi, kogu vastutuse riik.

Kuna enamik omavalitsusi reformi järel kasvab ja saab enda valdusse rohkem raha, siis usutakse ja loodetakse, et suureneb omavalitsuste võimekus oma elanikele teenuseid pakkuda. Loodetakse ka puudega laste osas, et kui raha on omavalitsuse käes ja kodukoolis tehakse otsus lapsele kõige paremini sobiva õppevormi + tugiteenuste kohta, ilma et seadusse kirjutatud normid seda kuidagi piiraks, on tulemus osapooltele parim.

Ent vaatame, missugused arengud toimusid Norras kaasavale haridusele üleminekul. Seal alustati asja ettevalmistamist 1970-ndatel, 1990. aastast hakati kõiki puudega lapsi õpetama kodukoolides, kellele anti üle kopsakad pearahad ja kogu otsustusõigus. Kakskümmend aastat hiljem tehti süvaanalüüs, mille tulemused näitasid, et üle kolmandiku puudega lastest, kes vajanuks eriõpet, olid sattunud kaasamise sildi all koos abiõpetajaga tavaklassinurka. Teiseks selgus, et paljudes koolides poldudki pearaha kasutatud puudega laste jaoks, vaid üldise koolikeskkonna arendamiseks. Seda mitte paha pärast, vaid lihtsalt arvati nii.

Tiina Kangro, peatoimetaja

Loe pikemalt leheküljelt 7.

Millele kulub 2018. aasta riigieelarve?

Arstiabi, pensionide-toetuste ja sotsiaalsüsteemi teenuste pakkumine moodustab Eesti järgmise aasta riigieelarvest 42,9 protsenti. See tähendab, et keskmiselt ühe Eesti elaniku kohta kulub riigil aastas 2300 eurot sotsiaalsfääri raha (pensionid, erinevad toetused ja sotsiaalteenused). Tervishoiuteenuste osutamiseks on riigieelarves 106 eurot ühe Eesti elaniku kohta.

Nende arvelt, kes toetusi ja teenuseid ei kasuta ega vaja, saavad sotsiaal- ja terviseprobleemidega inimesed proportsionaalselt rohkem tuge.

Vaata, millistele valdkondadele ja kui palju raha kulutatakse.

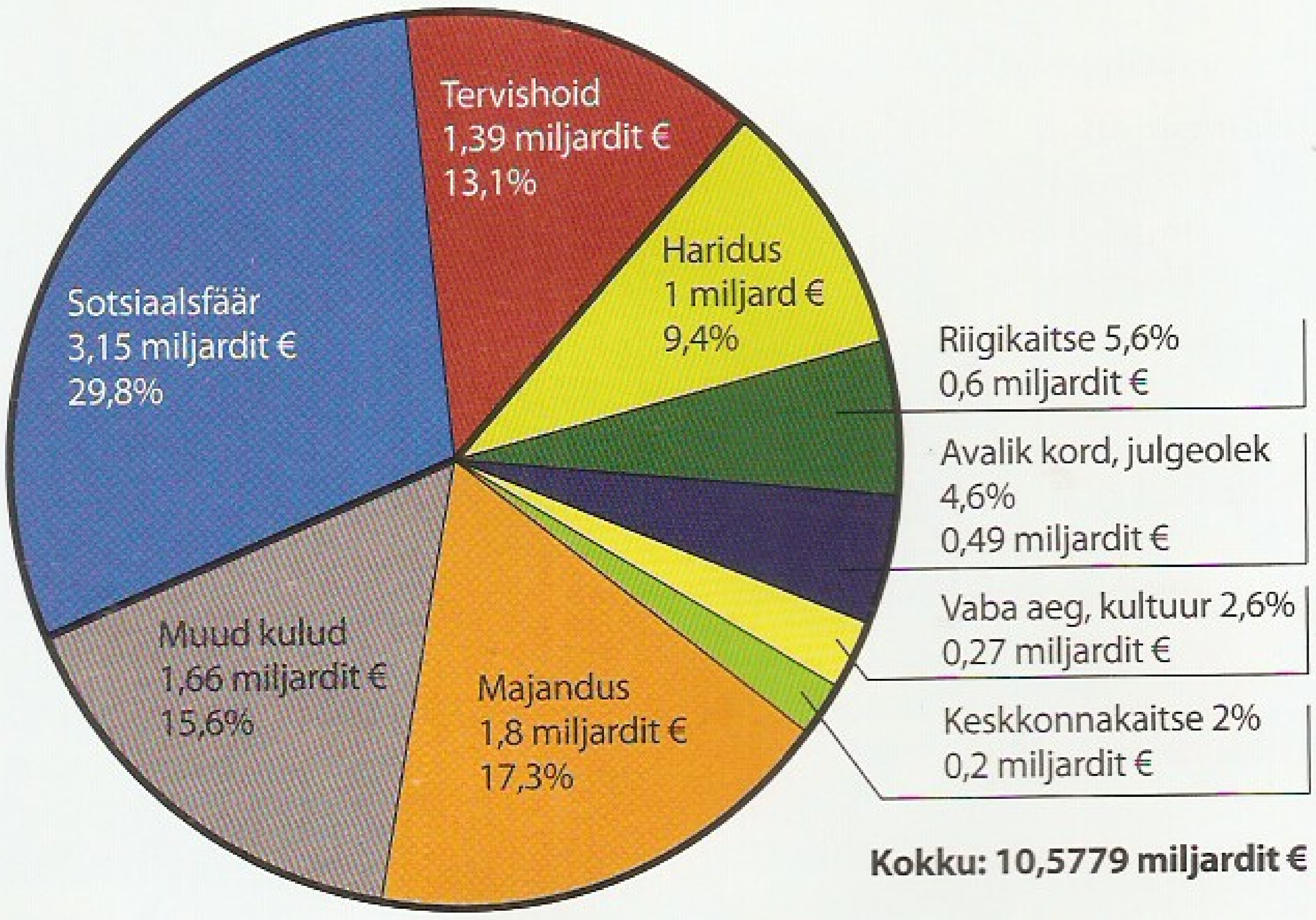

Kokku: 10,5779 miljardit €

Eesti järgmise aasta riigieelarve maht on pisut üle 10,5 miljardi euro. Riigieelarvesse laekub raha maksudest, aktsiisidest, riigi majandus- ja finantstegevusest, Euroopa Liidu toetustest jms.

PUUTEPUNKTID

Ilmub alates oktoobrist 2011
Väljaandja MTÜ Puutepunktid
Registrikood 80334985
A/a EE452200221053907379
E-post info@puutepunkt.ee
Tellimine www.puutepunkt.ee

© OÜ Haridusmeedia 2017
Peatoimetaja Tiina Kangro
Toimetaja Anne Lill
Kujundaja Heiko Kruusi
Keeletoimetaja Kaja Randam
Trükiarv 8900

Viimsi Raamatukogu

KOV-id, kasutage üürimajade projekti targalt ära!

1. novembril avab KredEx taotlusvooru, millest saavad kohalikud omavalitsused küsida eurotoetust üürimajade ehitamiseks. Ent toetust võib kasutada ka selleks, et ehitada ligipääsetavaid üürikodusid puudega inimeste ja eakate jaoks.

Kogu maailmas on sellised nn „iseseisva elu“ ja „toetatud elamise“ tüüpi majutusüksused väga levinud. Need aitavad säästa sotsiaalkulutusi, sest erivajadustega inimesed saavad nõnda iseseisvamalt toime tulla.

Kohandatud ja tugiteenustega elamispinnad võimaldavad liikumis-, nägemis- jm puuetega inimestel, samuti eakatel elada võimalikult kaua kalleid sotsiaalteenuseid vajamata. Ka kõrvalabi vajaduse korral on omavalitsusel palju lihtsam korraldada abistamist ühes kohas ja koordineeritult, kui kihutada sotsiaalautodega mööda linna või valda ning abistada iga abivajajat tolle elupaigas.

Iseseisva elu kodud

Puudega inimesed saaksid üürida „iseseisva elamise“ majas ligipääsetavaid, juba valmis kohandustega (ratastoolis liikujale sobivad vannitoad, köögid jms), eri suurusega elamispindu, kus elada üksi, perega või sõpradega.

Kuna tegemist on rendipindadega, saaks neid ka hõlpsasti vahetada. Näiteks vajab ratastoolis liikuv noor inimene algul ühetoalist, hiljem koos perega kahe- või kolmetoalist korterit.

Kui sellised üüripinnad oleksid kättesaadavad üle Eesti, toetaks see lisaks tööhõivet. Puudega inimene võib kaotada töö ja saada uue tööpakkumise hoopis teisest linnast. Praegu võib uude kohta kolimine jäädagi elamispinna taha. Kui ühes kohas on kodu kohandatud, siis kui kaua võtaks aega selle vahetamine ja uuest omavalitsusest uute kohanduste väljavõlumine? Suure tõenäosusega vaba töökoht nii kaua ei ootaks.

Toetatud elu kodud

Paljud puudega inimesed vajavad lisaks ligipääsetavusele kõrvalabi ja muud tuge. Näiteks isiklikku abistajat, kes aitaks hommikul väljaminekuks valmis seada, majapidamisteenuseid, sotsiaaltransporti tööle sõitmiseks. Seda peab seaduse järgi pakkuma omavalitsus.

Toetatud elamise majja saaks kavandada ühisruumid vajalike teenuste osutamiseks ja abipersonali jaoks. Näiteid võib tuua paljudest riikidest, kus elanike vajadustest lähtudes on toetatud elamise üksustes pidevalt kohal ka meditsiiniõde, töötab häirenuputeenus jm.

Ka saavad elanikud omavahel suhelda, toetada üksteist, leida ühiseid lahendusi, näiteks kombineerida transpordivajadust jms.

Eakatemajad

Miks mitte müüa pensioniea saabudes oma maja või korter ning asuda üürima sobiva suurusega elamispinda ligipääsetavas üürimajas, kus vajadusel on ka koduabi ja muud sotsiaalteenused käeulatuses?

Praegu haigutab Eestis individuaalse koduteenuse ja hooldekodu vahel tühjus. Mõlemad neist on kulukad variandid nii eakale / ta lähedastele kui ka omavalitsusele. Lisaks ei ole hooldekodu kindlasti koht, kuhu enne viimast võimalust minna igatsetakse.

Uus kodu eakatemajas tagaks aga privaatsuse, lisades igapäevaellu samal ajal turvalisust, soovi korral ka seltskonda. Hoolekandetöötajatel jääks aga läbimata lugematu hulk kilomeetreid. ***Tiina Kangro***

Raha ootab!

- Riik jagab üürimajade rajamiseks kolme aasta jooksul välja kokku 60 miljonit eurot. Sellest 2,5 miljonit eurot läheb jagamisele veel tänavu.
- Toetust saavad küsida üksnes omavalitsused uute majade ehitamiseks või olemasolevate renoveerimiseks. Omaosalus on 50 protsenti.
- Toetusega võib rajada eluruume kas mobiilsele tööjõule või sotsiaalsetele sihtgruppidele.
- Esimene taotlusvoor avaneb juba 1. novembril. Uuri lähemalt aadressilt www.kredex.ee.

AUTISM ei lähe mööda, sellega tuleb tegeleda nüüd ja praegu

Septembri lõpus toimus Tartus juba viies Eesti-Hollandi sümpoosion „Ole arusaadav!“. Esimene autismiteemale pühendatud sümpoosion korraldati juba 2008. aastal ja sellest ajast on üritusi toimunud üle aasta.

Seekordne üritus oli veidi juubelihõnguline ja seda oodati pikisilmi. Sümpoosioni korraldamise mõte sai omal ajal alguse Hollandi partnerite Blankers-Hage ja Eesti Autismiühingu mõttetalgutelt, kus otsisime ühiseid ideid koostöövõimalusteks. Ühine soov oli, et keskenduksime praktilistele külgedele ja teadmisi jagaksid kogemustega praktikud. Oleme seda suunda hoidnud ning see on leidnud ka tunnustust kuulajatelt.

Esimestest sümpoosionitest alates on olnud Hollandi-poolsed lektorid Rini Blankers, Cees Hage ja Gerard Nijhof, teised lektorid on vaheldunud peateemast lähtudes.

Seekordne sümpoosion käsitles ühe peateemana probleemset käitumist, selle üheks käivitajaks olevat ärevust ja võimalikke lahendusi, kuidas probleemkäitumist ennetada, samuti tutvustati kogemusi ja metoodikaid sellega toimetulemiseks.

Ärevus, igavus ja plahvatus

Rini Blankers juhtis veelkord tähelepanu, et parim lahendus on mõista ja alustada probleemkäitumisega tegelemist juba lapseeas. Sellega välditakse tavaliselt täiskasvanueas plahvatusliku käitumise esinemist või saab seda suurel määral vähendada.

Gerard Nijhof selgitas oma ettekandes ärevuse tekkepõhjuseid autismispektri häirega inimestel. Ta rääkis sellest, kui oluline on teada ja märgata selle põhjusi ning aidata leida iga inimese jaoks individuaalsed lahendused ärevusega tegelemiseks.

Monika Salumaa ja Ain Klaassen tutvustasid MTÜ Hoolekande- ja Nõustamiskeskuse koostatud rehabilitatsiooniprogrammi „Intellektipuudega, käitumis- ja/või pervasiivse arenguhäirega noorte probleemse käitumise juhendamine“.

Koos Hollandi spetsialistide-

Täname!

Autismiühing tänab koostööpartnerit Tartu tervishoiu kõrgkooli, kes on juba kolm viimast korda pakkunudürituse läbiviimiseks oma maja ja tehnilisi võimalusi, aga ka spetsialistide abi.

Viiendat korda toimunud autismisümpoosionile kogunesid erialaspetsialistid, lapsevanemad, teenuseosutajate ja ühingute esindajad.
Eesti Autismiühing

ga arutlesid kohalikud spetsialistid Airiin Demir, Ülle Keinaste, Sirje Norden ja Monika Salumaa teemal „Probleemse käitumisega noored – kuidas leida kõiki osapooli rahuldav ja noorele sobiv lahendus?".

Peamiste mõtetena tõid paneelis osalejad välja selle, et peab tegelema nii verbaalse kui ka füüsilise agressiivsusega. Ning ei tohi oodata lapseeas, et see läheb iseenesest mööda. Peab arvestama iga lapse individuaalsusega ja õppima tema enda pealt, millised lahendused võiksid sobida. Ühe võimaliku agressiivse käitumise põhjustajana toodi välja ka igavus, kui noor on lõpetanud kooli ja tema jaoks pole edaspidi sobivat kohta, kus ta leiaks talle võimetekohast rakendust.

Verge, ABA, Son-Rise, TEACCH...

Ühe Eestisse toodud metoodikana on praegu rakendatud Vergemetoodikat, mis on abiks probleemse käitumisega noortega töötavatele spetsialistidele ja millest võiks abi olla ka pereliikmetel.

Ühiselt toodi välja, et Eestis on probleemiks spetsialistide vähesus, nende alarahastamine ja mitteväärtustamine. Napib autismispetsiifilisi koolitusi ja kahjuks ka vastavaid erihoolekandeteenuseid.

Sobivate võimalike lahendustena olid jutuks ikka samad teemad, mida käsitletakse autismispektri häirete korral: eelnev selgitamine, kokkulepete sõlmimine, vaade edasi (ehk probleemolukorda mitte kinnijäämine ja lahenduste otsimine edasiseks), individuaalse päevastruktuuri hoidmine ja sellega arvestamine.

Sirje Norden toonitas vanematele, et on oluline aru saada ja tunnistada, et autism ei lähe mööda, sellega tuleb tegeleda nüüd ja praegu, ükskõik kui raske see ka on. Sest probleemkäitumise ennetamine on kõigi osapoolte jaoks kergem kui selle tagajärgedega tegelemine.

Sümpoosioni teisel päeval keskendutigi sekkumismetoodikatele, mida Eestis juba suuremal või vähemal määral rakendatakse, aga ka uute tutvustamisele.

ABA-meetodit ja enda tegevust selles valdkonnas tutvustas Alevtina Polištšuk, kes on loonud sellega tegelemiseks MTÜ Eriline Lapsepõlv.

Marju Aas Tartu Herbert Masingu koolist tutvustas Son-Rise'i meetodit, mida kasutatakse USA-s lapsevanemate koolitamiseks. Selle metoodika eripäraks on, et kogu töö lapsega teevad ära väljaõppe saanud lapsevanemad.

Merje Kivikas Masingu koolist rääkis, milliseid tulemusi ta on saavutanud autismispektri häirega laste õpetamisel, kasutades TEACCH-metoodikat.

Isiklikke kogemusi ja mõtteid elust autismiga jagas Uku Vahur, kes teenis oma vahetu lähenemisega ära sümpoosioni tugevaimad aplausid.

Märkamine jääb hiljaks

Sümpoosioni teisel paneeldiskussioonil keskenduti teemale „Metoodikad abiks autismispektri häirega laste õpetamisel – kuidas leida kõige sobivam?".

Merje Kivikas, Alevtina Polištšuk, Eleri Viinalass Tallinna Vanalinna hariduskolleegiumist ja Ruuda Lind Tallinna Ristiku põhikoolist arutlesid selle üle, kas vanemad on partnerid või objektid, kes valib meetodid ning mille vahel valida, aga ka millal peaks valiku tegema.

Ühiselt jõuti selleni, et metoodikad on abiks nii vanematele kui ka spetsialistidele ning Eestis peaks olema palju rohkem teadmisi eri metoodikate võimaluste kohta. Paraku toimuvad koolitused kaugel ja on kallid ning nende Eestisse toomise juures tuntakse puudust riiklikust toest ja arusaamisest.

Ühine oli ka arusaam, et väljaõppinud tugispetsialiste on vaja eri metoodikate ja ka õppevormide juures, kuid neidki napib. Kõik osalejad kinnitasid, et parim koostöövorm lapsevanematega on võrdväärne partnerlus.

Taas toodi märksõnana välja „varane märkamine ja sekkumine". Autismispektri häireid on Eestis küll hakatud aina varem märkama, kuid üldise olukorraga ei saa siiski rahul olla. Vaatamata lasteaedade spetsialistide teadmiste paranemisele ei piisa oskusi neid ära tunda ja lapsi uuringutele suunata. Ka pere-

arstide teadmised vajavad täiendamist, et lapse probleeme ja vajadusi märgataks enne kooliiga.

Sotsiaalsed oskused

Kolmandas paneelis arutleti teemal „Autismispektri häirega laste haridustee – kas eraldi haridus või koos sotsiaalsete toimetulekuoskuste õppega?".

Sirli Väinsar Tallinna Tondi põhikoolist, Reet Kangro Võru Järve koolist, Sigrid Saveli Masingu koolist, Pille Vaiksaar haridus- ja teadusministeeriumist ja Ülle Teltvei Tallinna Konstantin Pätsi vabaõhukoolist moderaator Tiina Kallavuse juhtimisel otsisid vastust küsimusele, kas autismispektri häirega lastel on vajalik klassikalise hariduse kõrval keskenduda ka toimetulekuoskuste õpetamisele.

Toodi välja, et lihtsustatud ja toimetuleku õppekaval õppivatele lastele neid oskusi koolis ka õpetatakse. Probleem on eriti suur just tavalisel riiklikul õppekaval õppivatel lastel. Sotsiaalseid oskusi peaks kindlasti ka neile õpetama, aga riikliku õppekava raames on see keeruline: kust leida aeg individuaalseks ja grupitööks, mis oleks samal ajal tasakaalus õppekavaga? Ilma aga ei saa, sest kool on väike ühiskonna mudel ja sealt saab laps signaali, et ta kuulub kuhugi, on vajalik. Oluline ei ole kooli nimetus ja vorm, vaid see, kuidas seal lapsele lähenetakse ning teda toetada osatakse ja suunatakse.

Mainiti ka seda, et autismispektri häirega laste toimimise ja teenuste saamise eest on vastutav reeglina lapsevanem, kes peab otsima sobivad teenused ja laste neile teenustele tooma jne.

Ei tohi jääda koju

Välja toodi veel üks suur murekoht: liiga palju on neid autismispektri häirega noori, kes pärast kohustusliku kooliosa lõpetamist jäävad koju ega leia edasist rakendust. Vaja on rohkem võimalusi noorele sobivate kutseoskuste väljaselgitamiseks ja nõustamiseks, kuid sellele peab järgnema ka võimalus omandada kutset ning edasine tööelu. Paraku on siin väga suur probleem ning praegu ei leia noored rakendust, mille tõttu koolis omandatud toimetuleku- või ka kutseoskused lihtsalt kaovad kodus istumisega.

Olulise mõttena nimetati seda, et kuna teenused lapse ümber tuleb kokku panna eri tasanditel, siis selleks peavad eri valdkonnad tegema sisulist koostööd. Tihti see ikka veel ei toimi.

Kokkuvõtteks tahaksin öelda, et sümpoosionil osalejad – spetsialistid, lapsevanemad – on kindlasti suurim väärtus autismispektri häirega lastega tegelemisel. Soov õppida ja püüd mõista on olulised väärtused nende inimeste juures, kes igapäevaselt puutuvad kokku autismispektri häirega inimestega ning püüavad neil aidata maailmas toime tulla.

Soe ja mõistev atmosfäär oli selle sümpoosioni üks tunnustest ja Eesti Autismiühingu poolt loodan, et suudame sarnaseid üritusi veel pakkuda ning olla abiks teadmiste jagamisel.

Marianne Kuzemtšenko
Eesti Autismiühingu juhatuse esinaine

Kas Eestisse oleks vaja autismikeskust?

Sümpoosionil osalenud tõdesid, et väga suur vajakajäämine on autismiga laste vanemate nõustamisel. On küll mõned terapeudid, rehabilitatsiooniasutused ja mittetulundusühingud, kes seda tänuväärset tööd teevad, aga nende võimaluste kättesaadavus väljaspool suuremaid linnu on peaaegu olematu.

Üritusel arutleti ka selle üle, kas Eestisse tuleks luua autismikeskus. Leiti, et vajadus selle järele on suur – praegu täidavad mõned erikoolid kompetentsikeskuste ülesandeid, aga lihtsalt heast tahtest ei suuda nad nõustada kõiki hädasolijaid ja abivajajaid. Kuid kas vaja oleks üht keskust Tartus või Tallinnas või peaks kompetentsikeskused asuma mitmes linnas? Selle arutelu jaoks jäi paneelis aega napiks.

Ühiselt rõhutati, et autismivaldkonna spetsialiste on liiga vähe. Kuid et alustada võiks sellest, et saame ühiselt aru, mis on autism ja kuidas tunnetab autismiga inimene maailma. Sealt edasi saab siis juba tema eripäradest lähtuvalt talle vajalikku ja sobivat abi pakkuda.

Autismispektri häiretega lapsi õpetava Tartu Masingu kooli direktor Tiina Kallavus ja Eesti Autismiühingu juht Marianne Kuzemtšenko.
Eesti Autismiühing

Ministeerium tahab anda puudega laste hariduse koos rahaga üle KOV-idele

Kui viimased viis-kuus aastat oli haridus- ja teadusministeeriumi suund, et raskemate puuetega laste hariduskorralduse ja rahastamise võtab riik täielikult oma vastutusele, siis sel suvel saatis ministeerium kooskõlastusringile vastupidise eelnõu: sellega kavatsetakse juba tuleva aasta jaanuarist anda erivajadustega laste hariduse korraldamine koos rahadega täismahus üle omavalitsustele.

Haridus- ja teadusminister Mailis Reps nimetab plaani eesmärgiks soovi muuta erivajadustega laste hariduse korraldamine paindlikuks ning tuua otsuste tegemine lapse vahetusse lähedusse ehk kodukooli.

Eelnõuga tühistataks põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (PGS) kõik normid, näiteks väikeklassi või õpperühma maksimaalse suuruse jms kohta. Ka lihtsustatud õppekava kaotaks kehtivuse ning kõik lapsed hakkaksid õppima ühe ja sama riikliku õppekava järgi, mis töötatakse ümber nii, et see võimaldab õpetajal teha valikuid iga lapse erivajadustest lähtudes, ka toimetuleku- või hooldusõppekava tasemel.

Seadusest soovitakse üldse kaotada mõiste „haridusliku erivajadusega õpilane". Üldjuhul alati kodulähedases tavakoolis õppivatele lastele võib aga nõustamiskomisjoni soovitusel ja koolidirektori otsusel pakkuda kõikvõimalikku tõhustatud või erituge, mida laps vajab. Alustades tugiisiku või abiõpetajaga tavaklassis osalemisest kuni selleni välja, et keerulisematel juhtudel võib kool moodustada erirühmi ja eriklasse, teha seda koostöös naaberkooliga või, äärmisel juhul, saata laps mõnesse olemasolevasse erikooli või koduõppele.

Tasuks pakutakse raha

PGS-ist kustutataks ka paragrahv erikoolide kohta, mida peab riik. Olemasolevad riigikoolid tegutseksid küll esialgu edasi, aga ministeerium püüaks need läbirääkimiste käigus koos õpilaste ja hoonetega nende asupaiga omavalitsustele üle anda.

Seaduse vastuvõtmise korral lubatakse omavalitsustele juba järgmiseks aastaks välja jagada 15 miljonit eurot koolide tegevuskulude toetust. Ja veel 6 miljonit eurot tugispetsialistide toetust. Kui jagada lisaraha kõikide Eesti põhikoolides õppivate (ja hariduse infosüsteemi kantud) erivajadustega õpilaste vahel, teeks see 65 eurot ühe lapse kohta kuus. Aga omavalitsused saavad suuresti ise otsustada, milleks ja kuidas lisaraha kasutada.

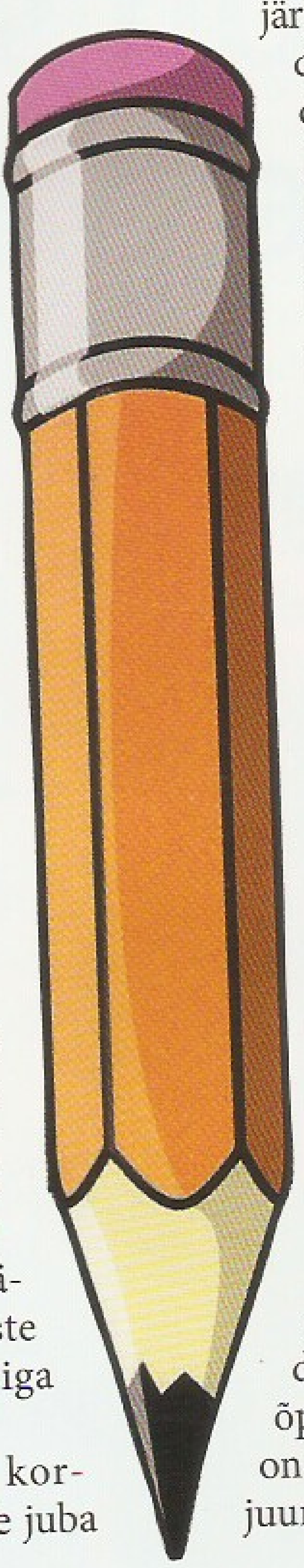

Lisaks toimuks muudatus õpilaste pearahade (õpetajate palk) arvestamisel. Kui praegu näiteks on üks ühele õppiva lapse pearaha koefitsient 14,3, aga nelja- või kuuelapselises klassis õppija oma 3,5, siis edaspidi hakkaksid koolid saama õpetajate palgaraha kõikide eritoega laste pealt koefitsiendiga 4. Koolide otsustada jääks, kuidas kõik lapsed õpetatud saaks või kas raha on vaja omavalitsuse eelarvest juurde panna. *Tiina Kangro*

Kas hüppame pea ees vette?

Praeguseks on PGS-i eelnõu jõudnud otsaga juba riigikogusse. Mitmed saadikud, eriti sotsiaalkomisjonist, peavad aga ministeeriumi ootamatut reformiplaani liiga riskantseks, et seda puudega laste ja nende perede peal katsetama asuda.

Riiklik koordineerimine ja ühtsed standardid peaksid erivajadustega laste kooliharidusele siiski nii tegelikus elus kui ka seadusesätetes alles jääma. Sest küllap suudetakse mõnel pool raha ja täieliku otsustamisvabadusega laste huvides hästi ümber käia, aga mis saab siis, kui vallavanem või koolidirektor näiteks ei oska lapse jaoks parimaid valikuid teha, või neid rahastada?

Täpselt sama meelt on eripedagoogide liit, logopeedide ühing, koolipsühholoogide ühing, sotsiaalpedagoogide ühendus, mitmed koolijuhid. Oma varasematele (kahjuks vastusteta jäänud) märgukirjadele lisaks kavatsevad nad eelnõusse väga konkreetseid muudatusi nõuda.

Puudega lapsi kasvatavate-koolitavate vanematega pole aga eelnõu osas veel üldse räägitud. Samuti pole koostatud seadusmuudatusele mõjuanalüüsi. Selles mõõtkavas tundub valitsusest kohatu seada riigikogu valiku ette: kui te eelnõu kiirelt vastu ei võta, jäävad kohalikud omavalitsused 21 miljonist eurost ilma.

Kallid lugejad! Kirjutage meile oma mõtetest aadressile info@puutepunkt.ee.

PRIIT PELJO: tugev pere on see, mida me pojale pakkuda saame

Kui juhtute kohtama linnatänaval või maanteel matkaautot, millel on suur kiri „Familyman", siis ärge arvake, et see on mõne karavan-autode müügi- või rendiettevõtte firmamärk. Sellenimelist autofirmat pole vähemalt tänase päeva seisuga olemaski. Familymani märgi tagant leiab aga ühe pühendunud puudega lapse isa, kelle mõtted ja teod väärivad Puutepunktides jagamist.

Heiko Kruusi

Mees Familymani logoga auto roolist on sügava puudega poja isa Priit Peljo. Familyman on ta isiklik märk, mille sisu peab ta väga tähtsaks.

„Ega ma seda päris ise välja ei mõelnudki. Muide, kokkukirjutatuna pole sellist sõna tegelikult isegi inglise keeles olemas. Aga sõnapaar „family man" tähendab perekonnast hoolivat meest ja sellise nime andsid mulle mõned aastad tagasi mu head kolleegid töökohal. Ju ma siis olin neile endast just seesuguse perekonnamehe mulje jätnud," selgitab Priit, kes pole kunagi ega kellegi eest püüdnud salajas hoida, et on puudega poja isa ja osaleb poja hooldamises-abistamises-õpetamises võrdselt teiste pereliikmetega igal tööst vabal hetkel.

„Töötan rahvusvahelises ettevõttes DSV Transport AS. Minu ametikoha nimetuseks on haagisepargi koordineerija ja kontrollija. Meil on ettevõttes selline tava, et korraldame igal aastal paljude Euroopa riikide – Taani, Saksamaa, Poola, Hollandi, Belgia, Austria, Norra, Rootsi jt – haagisepargi kolleegidega mõnes Euroopa riigis kokkusaamise. Ühel sellisel kohtumisel panigi mu Soome kolleeg mulle hüüdnimeks Familyman. Isegi selle nimega T-särk kingiti mulle seal. Ja see hüüdnimi ongi mulle sestpeale külge jäänud. Pean tunnistama, et see on mulle endalegi väga meeldima hakanud. Nii et kirjutasin pärast kolleegidelt aunimetuse saamist ka oma Facebooki kontole ees- ja perekonnanime ette Familyman," räägib Priit.

Täpselt õige nimi

Priit Peljo arvates pole sellest midagi, kui üks eesti mees sotsiaalmeedias sellise poolenisti väljamõeldud võõrkeelse nime all toimetab.

Suur osa Priidu sealsetest sõpradest ongi ta töökaaslased, kellest paljud on pärit mujalt kui Eestist. Pealegi poleks *familyman*'i sugugi lihtne eesti keelde ümber panna. Sõnal *peremees* on hoopis teine

tähendusvarjund ning *pereisa* jälle ei hõlma kõiki peresiseseid rolle.

Aga just kodustest tegemistest ja toredatest hetkedest pereliikmete seltsis Priidu postitused kõige sagedamini pajatavadki.

Näiteks: pere noorem laps, 18-aastane Jonatan Käo põhikooli lõpuaktusel, üheksateistkümnest valgest roosist koosnev bukett abikaasa Kadrile pulma-aastapäevaks, kodumaja vastselt uuendatud terrass valminud Jonatani ja 22-aastaseks saava tütre Johanna ühiseks sünnipäevapeoks, perega koos Riia loomaaias, Jonataniga Hiiumaal karavanide kokkutulekul, Jonataniga rokkimas Rabarockil jne.

Tähtpäevade ja elevust tekitavate sündmuste kõrval jagab Priit Facebookis igapäevaselt puudega last hooldava pere argisemaid hetki: mehed omavahel kodus naisperele õhtusööki valmistamas, aias Jonataniga suvesooja nautimas, elus esimest korda vastsoetatud suitsuahjus lesta suitsutamas, pojaga kahekesi matkaautoga reisimas, rannas mereõhku hingamas.

Või siis fotoseeria, mille teemaks oli Jonatani õhtune magamapanek: õnnestunult, nagu juuresolev tekst ja pilt teada annavad – pildirea viimasel ülesvõttel magab poiss nagu kott, aga padjanäoga issil on jätkunud veel jaksu voodiservalt tõustes klõps teha ja uuesti hilisõhtuste toimetuste juurde tõtata.

„Mitte lahinguülesannete täitmisel langeda!" on vastanud üks samuti õhtuti uinutamist vajava puudega lapse ema selle peale Priidule mõistmist ja oma kogemusi jagades.

Aga sedagi juhtub Peljode peres, et ema või siis isa, kes parasjagu Jonatani magama saamiseks ta kõrvale, korraks muidugi, külili viskab, jääb ka ise samas sügavasse unne ja ärkab täies riietuses alles vastu hommikut.

Teateid meie elust

Priit on usin Facebooki kasutaja. Pidevat hoolt vajava lapse kõrvalt ju õhtuti naljalt korvpallitrenni või meestega pubisse õlut jooma minna ei saaks, aga sotsiaalmeedias inimestega suhelda saab küll. „Mõnedki mu sõpradest ikka neid postitusi jälgivad ja nii saan ma positiivset vastukaja oma tegemistele. See on minu jaoks väga tähtis," lausub Priit.

Vanuselt täiskasvanu ja suuruselt vanematega võrdne, on Jonatan arenguhäire tõttu vaimselt ikka veel pooleldi beebieas. See jääb nii alatiseks. Heiko Kruusi

> „Priit pole kunagi püüdnud salajas hoida, et on puudega poja isa.

„Teiseks – meie poeg on sügava liitpuudega ja kui ma oma tegemisi sõpradega jagan, saavad nemadki aimu, kuidas kulgeb elu peres, kus üks pereliikmetest on küll kasvult ja vanuse järgi juba täismees, aga vaimse arengu mõttes kõigest aastapooleteisene."

Kadri ja Priit Peljo ütlevad, et ega nad õigupoolest teagi, mis täpselt on Jonatani vaimse arengu mahajäämuse põhjus. Pärast sünnitust öeldi Kadrile, et poiss sündis kerges hapnikupuuduses, aga miks see nii oli juhtunud, ei osanud ka arstid selgitada. Tohtrid arvasid, et siiski midagi hullemat kui veidi aeglasema arengu esimestel eluaastatel see kaasa tuua ei tohiks. Ka perearst julgustas vanemaid lootusega, et küllap poiss arengus tasapisi omavanustele järele jõuab. Kui Jonatan sai aastaseks, tundus aga asi siiski kahtlane, ja vanemad otsustasid lapse uuringutele viia – poiss ei ilmutanud ikka veel kuigi palju arenemise märke, tal oli tugev spastika ning ta oli alatasa haige.

„Jonatan oli pooleist, kui saime lõpuks teada, et meie poeg on puudega laps ja et see jääb nii alatiseks. Väga raske oli seda teadmist siis ühtäkki ja korraga omaks võtta. Minul vähemasti võttis pool aastat aega, enne kui suutsin leppida teadmisega, et olen puudega lapse ema," meenutab Kadri.

Segaduste virvarr

„Kõige hullem oli see, et ei neuroloog, geneetik ega ükski teine arst, kelle juures pojaga käisime, saanud jälile diagnoosile, mis oleks andnud selgituse, mis on Jonatanil arengu- ja tervisehäirete põhjus," jätkab Priit.

„Iga tohter pakkus küll välja oma diagnoosi, enamasti arvatava, ja meie jaoks oli see lõpuks üks suur hirmude ja segaduste virvarr, millega oli sisimas väga raske hakkama saada. Me ei teadnud täpselt, mis pojaga lahti on, aga meil oli oletusi, mis kõik äkki võib temaga olla. Nende välja pakutud variantide hulgas oli ka tõsiselt hirmutavaid diagnoose. Näiteks haigusi, mille korral laps ei ela üle kümne aasta jne," meenutab Kadri.

Noppeid Priit Peljo Facebooki-lehelt

Familyman Priit Peljo
Head emotsioonid hetkel väga kõrgel... Silmanurgagi märjaks võttis... Teemaks siis head ja toredad ning abivalmid sõbrad Sain järjekordselt tõestust, et sõbrad on väga väga tähtsad... Minu moto eluteed läbides on, et kõik on sisimas head ja kõik teevad vigu (nagu mina isegi) ning kõigiga tuleb arvestada vastavalt olukorrale. Ärge tehke teistele seda, mida te ei tahaks, et teile tehtaks.

Familyman Priit Peljo
Vahva ütelus: „Issi/Emme langes lahingus" (last magama pannes ... ise magama jäädes) Ma tulin võitjana välja... Kuna seda siin postitan

Familyman Priit Peljo
Jonatanil palavik... Aga reedeks aeg narkoosiga hambaravi... Sinna pole lihtne aega saada Kriisikoosolek perega tehtud, et kes kuidas/millal Jonataniga kodus olla saab ja teda ravida. Õnneks on Jonatanil pere, kes alati lahenduse leiab ... Seda küll läbi raskuste Aga Jonatan on alati positiivne ja rõõmus

Familyman Priit Peljo
Õhtu ei ole veel läbi, kuigi Jonatan magab juba Papsil veel toimetamist küllaga... Ca 00:30 saabub sõber haagissuvilaga... See vaja pimedas paika ajada... Lisaks pinnas selline, et sisse vajub ja kinni jääb. Kaks korda autoga kinni olin Sõbrad aitasid välja

Familyman Priit Peljo
Täna oli minu jaoks omapärane olukord Mustika kaubanduskeskuse parklas... Invakohad on selleks, et on ruumi majandada ja turvaliselt lühemat teed pidi majja saada. Vaatasin, et üks ainuke vaba invakoht ja selle poole sõitsin... Sportliku sõidustiiliga Audi sinna parkis... Jäin vaatama, et kes siis autost väljuvad... Meigitud „tibi", umbes 13 a noormees ja sportliku välimusega „härra" ... selline tavaline perekond, kellele kõik lubatud Aga siis toimus ime... Näitasin härrale aknast Jonatani invakaarti... Härra ei teinud teist nägugi, istus autosse ja vabastas invakoha Tore, et on mõistvaid ja toredaid inimesi olemas

Familyman Priit Peljo
Üleeile tuli kohtumäärus... Tunne on ... nagu oleksin uuesti lapsevanemaks saanud... Seda see on, kui laps saab täisealiseks... Täna käisime sotsiaalkindlustusametis ja pangas rahaasju korda ajamas.

Familyman Priit Peljo
Jonatan soovib ... midagi... Head ööd? Ei ... valib telekast kanaleid ja ükski ei sobi Aga Jonatan on vahva poja ... vahest lihtsalt vigurdab

Familyman Priit Peljo
Äge Jonatan tegi täna esimese ostu oma isikliku pangakaardiga Uus talvejope nüüd olemas... Tali võib tulla

Familyman Priit Peljo
Olen kade vahest „tavalistele perekondadele"... Kuid oma perekonda ma iialgi ei hülga ega hätta jäta... Kadri, Johanna, Jonatan... Saan järjest tugevamaks

Familyman Priit Peljo
Vahva päev ja õhtu perega Kadri ostis terrassile uue laua ja uued toolid. Väidetavalt vana hind komplektile aatrium.ee-s 499 € (hull hind)... Nüüd maksis 155 €... Ega's midagi... Perega jälle terrassil... Rohkem ruumi lauamängudeks

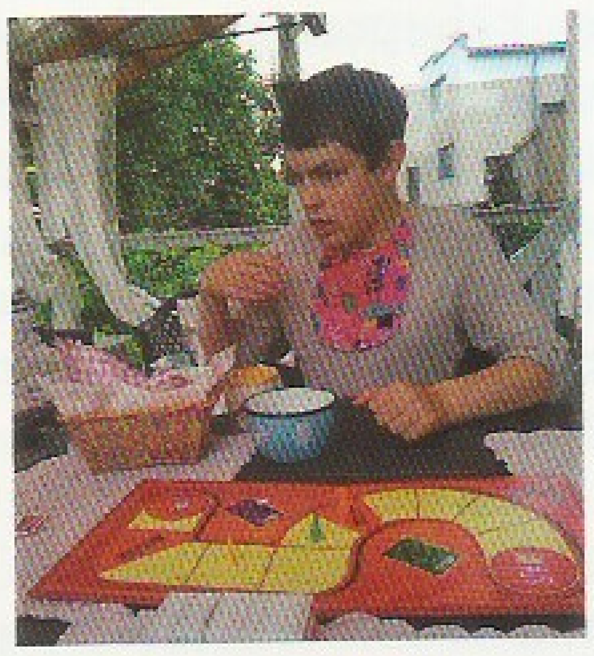

Familyman Priit Peljo
Homme hommikul Jonataniga ühe sõidu teen Ja kahe nädala pärast uuesti... Tean, et kõik hästi seal läheb Jonatani ööpäevasesse intervallhoidu viin... Kaheks nädalaks... Kes ta küüsi lõikab ja habet ajab ning mähkmeid vahetab... Kõik läheb hästi... Tean/Usun

Familyman Priit Peljo
Jonatanil on minuga võrreldes see õnn, et saab poes šoppamise ajal magada

Familyman Priit Peljo
Meespere üksi kodus... Naudime olemist/laisklemist... Puhkus Father&Son

Familyman Priit Peljo
Jonatani lemmikasjad... Matkaauto ja internet... Minusse

Jonatani vanemad tunnistavad, et paljusid üksikasju nad sellest arste mööda käimise ja selguse otsimise vaevalisest ajast enam ei mäletagi. Lihtsalt mälu on painavad üleelamised kuhugi aju tagumistesse soppidesse peitu surunud ega taha neid enam päevavalgele tuua. Seda aga mäletavad nad küll, et see oli üks väga nutune aeg. Sõna otseses mõttes. Nii kui üks jälle silmad vees Jonatanist rääkima hakkas, tundis teinegi, et pisarakraanid keeratakse valla. Ja meditsiiniline segadus poja tervise- ja arengumurede ümber muudkui kestis.

„Kord jõudsime isegi niikaugele, et keeldusime jätkamast arstide määratud kopsupõletiku ravi tugevate antibiootikumidega ja tõime poja haiglast omal vastutusel koju. Hiljem selgus, et Jonatanil ei olnudki kopsupõletikku, muutused kopsudes olid põhjustatud hoopis kaasasündinud kopsuanomaaliast. Aga miks ta vere põletikunäitajad järsku lakke olid tõusnud, jäigi selgusetuks. Võib-olla olid selle taga hoopis kõhuprobleemid, sest Jonatanil oli sooletegevus, ja on tegelikult siiamaani, loiuvõitu. Ning kui kõht päevade kaupa läbi ei käi, võib see ka põletikku tekitada. Aga mis just seekord täpselt oli, ei saanudki me teada," räägib Priit.

„Kusagil viiendal eluaastal hakkas aga Jonatan kukkuma," meenutab Kadri. See oli veel üks pingeline ajajärk poja kasvamisel. „Siis sai ta epilepsiadiagnoosi ja ta hakkas võtma epilepsiaravimeid. Võtab neid siiamaani. Õnneks pole tal vähemalt olnud kunagi ühtki tugevat, reanimatsioonis lõppenud krambihoogu. Ta pigem nagu tardus hetkeks ning esialgu me ei saanudki aru, miks ta kukkus ja et tegemist oli krambiga."

Kuna Jonataniga ühistranspordis reisida oleks keeruline, on Priit leidnud lahenduse, mis vastab nende pere erivajadustele. Heiko Kruusi

> „Ühel kohtumisel panigi mu Soome kolleeg mulle hüüdnimeks Familyman.

Lasteaed tõi murrangu

Viieaastaselt hakkas Jonatan käima Õunakese lasteaia kohanemisrühmas.

Kadri räägib, et terve esimese kuu oli ta lasteaias lapsega kaasas. Kuni kasvatajad talle ühel päeval ütlesid, et kuulge, ema, nüüd on aeg oma asjad kokku pakkida ja siit ära minna, sest te segate nii oma last kui ka meid töötamast.

„Eks mul tuli siis endale tunnistada, et ega me Priiduga pole maailmas ainsad inimesed, kes Jonataniga parimal viisil hakkama saavad. Vist on sarnase hetke üle elanud paljud puudega lapse vanemad," ütleb Kadri muiates selle äratundmismomendi peale. Tihti on ju kuulda, et emad-isad ei julge oma puudega last anda lasteaeda või jätta hoidja hoolde. Kardetakse, et lapse erivajadused on nii keerulised, et mitte keegi teine ei oska temaga hakkama saada.

„Õunakese lasteaia kohta ütlen ainult häid sõnu," lisab Kadri. „Jonatanile meeldis seal, talle sai osaks parim hool ja erialaspetsialistid oskasid tegelikult arengus maha jäänud last palju paremini õpetada, kui meie seda kodus suutnuks teha."

Kordamööda tööl

Jonatani lasteaeda mineku järel sai viimaks ka Kadri võimaluse tööle naasta. Seni oli ta kodus lapsega tegelemise kõrvalt vaid väikestviisi õmblustööd teinud.

Poja terviski oli selleks ajaks juba stabiilsem ning haiglaravil käimisi ei tulnud enam nii sageli ette kui varem. Pingelised ajad Peljode peres polnud aga siiski veel läbi.

Esialgu käisid Priit ja Kadri tööl kordamööda – vahetuste kaupa. Kuna tihtipeale tuli ette, et poega ei saanudki hommikul aeda viia, sättisid vanemad, et emb-kumb oleks alati kodus olemas, kui Jonatan peaks koju jääma. Teine põhjus oli see, et hoolt ja silma pealhoidmist vajas ka toona algklassieas Johanna.

„See oli tegelikult pöörane aeg."

lausuvad Kadri ja Priit nagu ühest suust. „Ei saa ju normaalseks pidada elukorraldust, kus üks läheb tööle enne kukke ja koitu, kui teine on veel eelmise päeva öisest vahetusest sügavas unes. Siis keskpäeval vahetatakse laste eest hoolitsemise ja kodutööde infot, nagu käiks teatejooksu signaalpulga üleandmine. Ja et teine abikaasa-lapsevanem saabub koju alles öötundidel, kui kogu ülejäänud pere on juba sügavas unes," räägib Priit. Ta lisab, et lühikest perioodi kannatab iga pere mis tahes režiimis välja, kui elu seda nõuab, aga aastaid niiviisi iseendiga võidu tormata on parajalt suur väljakutse kõikide jaoks.

Meil on väga vedanud!

Õnneks on need keerulised ajad Peljode pere jaoks nüüd juba pikkade aastate taga.

Ajaga, samm-sammult, leidsid Jonatani vanemad üles parimad variandid, kuidas sügava liitpuudega ja pideva hooldusvajadusega last kasvatades mitte üksnes ellu jääda, vaid kogu perega võimalikult täisväärtuslikku elu elada.

Jonatan läks pärast lasteaiavanusest väljakasvamist õppima Käo põhikooli.

„Jälle üks väga heal tasemel õppeasutus!" kiidavad Kadri ja Priit. Siis leidis Priit sobivama graafikuga töökoha, Kadri aga oli vahepeal otsustanud ümber õppida ja lõpetas Tallinna pedagoogilise seminari sotsiaaltöö erialal, asudes ametisse sotsiaaltöötajana.

„Meil on tõepoolest hästi läinud ning meil pole tegelikult põhjust millegi üle kurta," rõõmustavad Kadri ja Priit. Nad tunnistavad, et puudega lapse vanematena on neil elus kõvasti vedanud. „Kui paljude teiste perede lugusid lugeda, siis oleme ikka lausa õnneseened," ütleb Priit.

„Meil vedas juba sellega, et meie poeg sündis aastal 1999, mil Eestis valitses varasemate aastatega võrreldes juba hoopis heatahtlikum suhtumine puudega lastesse," selgitab ta. Jonatani jaoks olid juba olemas puudega laste lasteaiad, millest kümnend varem ei osatud unistadagi. Ka seadusega kinnitatud koolikohustus – see tähendab võimalus käia 12 aastat koolis – oli kõigile lastele, puude raskusastmest hoolimata, juba endastmõistetavaks tegelikkuseks saanud.

> Kasvult ja vanuselt on ta juba täismees, aga vaimses arengus ikka veel pooleteisene.

Elu sõltub teenustest

Teine suur vedamine on see, et perekond elab Tallinnas. Seal on kõik puudega lapsele vajalikud teenused palju kättesaadavamad kui enamikus paikades Eestis.

Priit ja Kadri ütlevad, et just selliste teenuste kättesaadavus – invatransport, kooli juurde kuuluv pikapäevarühm, intervallhoid – ongi kõige kriitilisem sotsiaalabi, mis peaks olema üle Eesti kõikidele puudega lapsi kasvatavatele peredele iseenesest mõistetavalt ja ilma imevigureid tegemata kasutatavad.

Nad toovad teise näite: Jonatan lõpetas kevadel Käo põhikooli hooldusklassi, olles ära kasutanud ka lisa-aastad, ning tallinlastena ei pidanud Kadri ja Priit pead murdma, mis temast edasi saab. Neile oli juba aegsasti teada, et poeg saab jätkata viis päeva nädalas Käo täiskasvanute päevakeskuse päevahoius. Jällegi kuulub sinna juurde ka linna pakutav tasuta invatransport.

Praegu kulgevadki Peljode argipäevad nii, et hommikul kell 7.30 sõidab nende Tondil asuva maja ette invabuss, mis sõidutab Jonatani päevahoidu. Seejärel asutavad end tööle minema ka teised pereliikmed. Kella 17 paiku toob invabuss Jonatani tagasi koduukse ette – siis peab keegi ilmtingimata kodus olema, et poiss bussi pealt vastu võtta. Tavaliselt on see isa, kes saab oma tööpäeva korraldada nii, et esimesena koju jõudnuna koos pojaga õhtusi toimetusi alustada.

Peagi jõuab töölt koju ka ema ja õde ja siis jätkatakse Jonataniga tegelemist ja kodutöid juba ühes koos. ***Anne Lill***

Mis seal siis nii rasket on?

Sotsiaalteenuste või puudetoetuse saamiseks tuleb tihtipeale ametnikele tõestada, miks abi vajatakse ja milles seisnevad puudega seotud lisakulutused. Priit ja Kadri toovad oma pere näite.

„Meil käib asi ikka nii, et pärast koju jõudmist tuleb kõigepealt Jonatanil mähkmed vahetada. Tihti vajavad sellega koos ka pluusidpüksid vahetamist. Siis tuleb käed pesta, Jonatanile meelepärane tegevus leida ja alles siis saame asuda muude tegemiste kallale," kirjeldab Priit Peljo.

Priit lisab, et ka siis, kui poiss diivanile tahvelarvutist multikaid või Youtube'ist lemmikvideoid vaatama jääb, tuleb tal silm pidevalt peal hoida. Igal hetkel võib tegutsemislusti täis noormehel ju mingi uus mõte pähe tulla ja siis mine tea, millega omapäi tegutsemine lõppeda võib. „Ma ikka naeran, et kui me mehed kahekesi kodus oleme, jätan isegi tualetti minnes ukse irvakile, et kuulda, mida poiss teeb või kus ta liigub," kirjeldab Priit oma igapäevast elu.

Priidu Facebooki-sõbrad teavad küllaga lugusid, kus hetkeks omapäi jäänud Jonatan on külvanud elutuppa pakitäie riisi või suhkrut, leidnud loomingulise kasutuse oma õhtusöögiportsjonile vms. Fantaasiast ja ettevõtlikkusest igapäevaelu pakutavate võimaluste osas Jonatani-sugusel mehehakatisel juba puudust ei tule!

Kõike kulub rohkem

Nii suurenebki puudega pereliikme hooldamise tõttu paratamatult tavaliste kodutööde maht. Rohkem on koristamist, pesu pesemist ja triikimist. Priidu sõnul on neil tavaline, et iga päev tuleb pesta ja kuivatada kaks masinatäit pesu. Tavaperes pestakse sama hulk nädala jooksul.

Aga Jonatanil läheb igal hommikul terve vooditäis, vahel koguni kaks vooditäit pesu pesumasinasse – pika öö jooksul kipub midagi ikka mähkme serva vahelt voodisse valguma, sest Jonatan juba paigal ei püsi.

Suure süljevooluse tõttu kannab poiss pudipõllesid ja neidki läheb päeva lõpuks pessu terve hulk. „Need kõik on sügava puudega lähedase eest hoolitsemise igapäevased lisakulud, mille kohta peame sotsiaalkindlustusametile iga kord puuet pikendades aru andma: vett läheb rohkem, elektrikulu on suurem, pesumasin ja -kuivati kuluvad mitu korda kiiremini läbi kui tavaperes," ütleb Priit.

Küsimusele, mis ikkagi on suurt hoolt, pidevat järelevalvet ja igas viimaseski igapäevatoimingus abi vajavat pereliiget hooldava pere hea toimetuleku võti, vastavad Jonatani vanemad, et kõige tähtsam on jagada hooldamist, pojaga tegelemist ja koduseid töid pereliikmete vahel.

Tuleb abi otsida

„Me kõik kolm – mina Kadriga ja õde Johanna – käime tööl. Minu meelest on täiesti mõeldamatu selline olukord, et mees tuleb töölt, istub televiisori ette ning ootab, millal naine toidu valmis saab ja sööma kutsub. Meil teevad kõik pereliikmed põhimõtteliselt kõike. Nii nagu kellelgi just parasjagu mahti on ja kuidas sel hetkel meile kõigile sobivaim tundub," lausub Priit.

Kadri lisab, et tingimata peaksid pered kasutama kõiki neile vajalikke ja saadaolevaid teenuseid, olgu see siis lapsehoid puudega lastele, tugiisiku või intervallhoiuteenus täisealistele psüühiliste erivajadustega inimestele jms.

Käo päevakeskuses näiteks pakuti neile võimalust osaleda europrojektis, mille kaudu soovitakse pakkuda tööealistele puudega last hool-

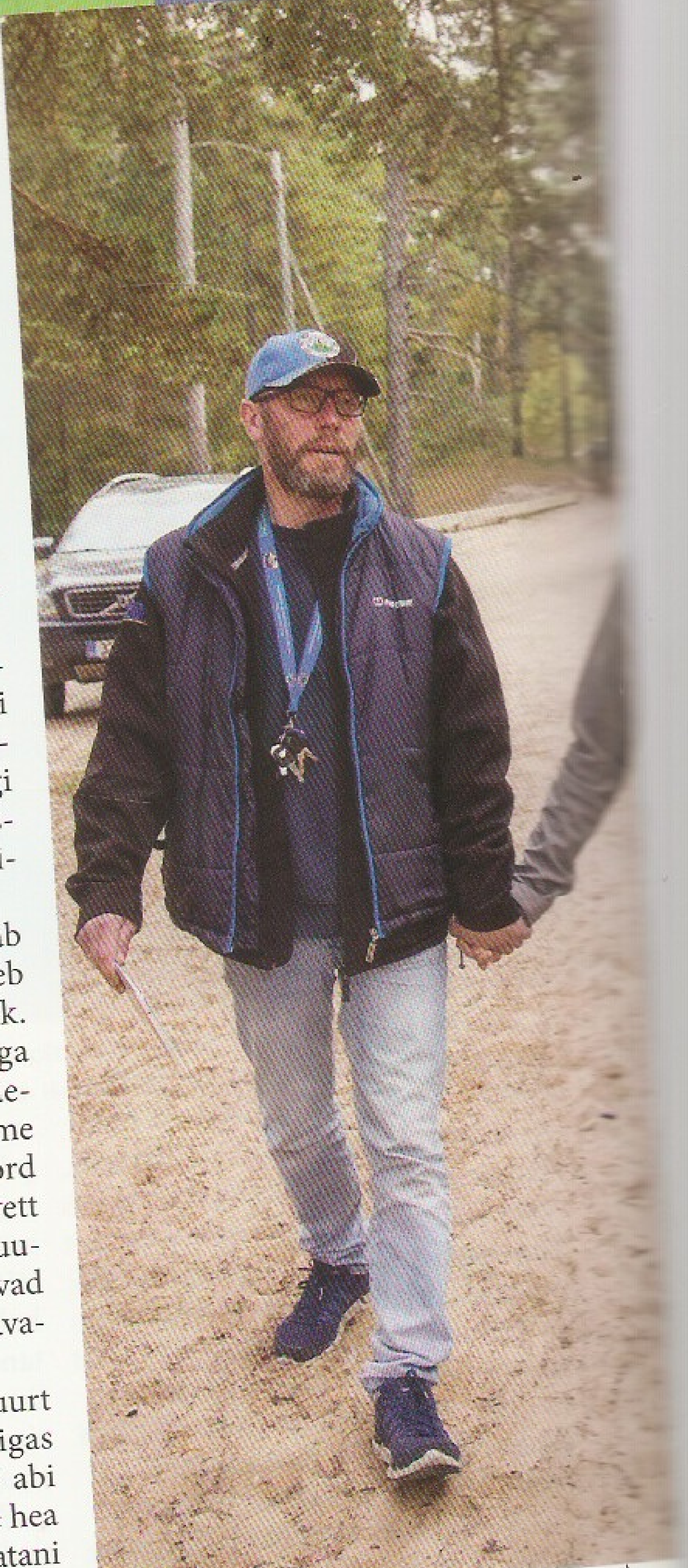

Vanemapalk ja lastetoetuste kasv on liiga üürike tugi riigilt neile peredele, kelle lapsed jäävad lasteks surmani.

Heiko Kruusi

Leidlikkus aitab ületada takistusi

Priit ja Kadri on seda meelt, et puudega laste pered ei peaks hooldamise tõttu loobuma normaalsest elust. Vahel tuleb kogu fantaasia ja loomingulisus appi võtta, et üles leida võimalused, kuidas koos puudega lapsega kaasa teha kõik see, mis tavalise pere jaoks on iseenesest mõistetav.

„Puudega lapsega vanemate pereelu ei peaks kulgema töövälisel ajal ainult koduseinte vahel koos hoolealusega," avab Priit veel ühe tähtsa teema.

„Erivajadustega laps seab oma piirangud, aga kui vähegi otsida, mis on võimalik ja jõukohane väljaspool neid piiranguid, siis on võimalik elukvaliteedis üksnes võita. Siin üks näide. Jonatan on meil paras rahmeldis ja me tükk aega seedisime, kuidas saaksime teda ohjeldada, et temaga koos käia näiteks loomaaias või ka mõnel kultuuri- või rahvaüritusel. Ja leidsime väga lihtsa lahenduse: ratastool! Jonatan kõndimiseks seda ei vajaks, aga kui ta on parajalt väsinud, siis seal istudes ta püsib paigal. Ja kui ta mõnel üritusel ei jaksa enam vaadata-kuulata, siis ta istubki toolis ega sega vähemalt meil üritusest osa saamast," toob Priit näite võimalusest, mida paljud ilmselt ei tihkaks kasutada.

Maja ratastel

„Või siis võtame teise näite. Paljud puudega laste pered kurdavad, et ei saa lapse erivajaduste pärast reisida. Ka meie ei saa Jonataniga näiteks lennuki või rongiga reisile minna, sest ta kipub alatasa kõva häälega mõmisema ja tema käitumine kindlasti segaks teisi reisijaid. Ta ei pruugi suuta ka kaks-kolm-neli tundi rahulikult paigal istuda. Mine tea, kuidas ta taluks rõhumuutusi lennuki õhkutõusmisel ja maandumisel. Aga soov argirutiinist välja pääseda oli meil juba pikemat aega ja me leidsimegi endile variandi – ratastel maja!"

Priit räägib, et kõigepealt rentis ta prooviks matkaauto. See tundus olevat hea lahendus. Seejärel ostis ta perele haagissuvila, millega tehti mitu sõitu. Nüüdseks on neil olemas ka matkaauto. Seesama, millel püüab pilke suur kiri „Familyman". Nii et nüüd on Peljodel kõik võimalused ringiliikumiseks olemas. Kui matkaauto külge ka haagissuvila kinnitada, võib teele asudes lisaks oma perele mõned head sõbrad reisile kaasa võtta!

Kes otsib, see leiab

„Eks see oli katsetamiste ja proovimiste kaudu parima variandi otsimine. Ja Jonatani jaoks näibki olevat just matkaauto see kõige sobivam reisivahend. Ta saab sõidu ajal rahulikult laua taga istuda ja tahvelarvutit vaadata. Ning kui tal on vaja mähkmeid vahetada, saab seda väga mugavalt sealsamas teha, saab ka pesta jne. Matkaauto on nagu kodu, kõik tuttavad asjad on kaasas, aga boonusena sa liigud ja näed maailma," kirjeldab Priit.

Priit lisab, et matkaautos saavad nad vabalt ka Jonataniga kahekesi sõita. See on siis olukordades, kus ema ja õde ei saa kaasa tulla. „Suvel läksimegi Hiiumaale karavanide kokkutulekule kõigepealt Jonataniga kahekesi, Kadri ja Johanna ning peretuttavad tulid alles järgmisel päeval meile järele," räägib Priit.

„Oleme nüüd viimastel aastatel päris mitu pikka automatka teinud. Sel suvel käisime Valgevenes, eelmisel Soomes ja üle-eelmisel Poolas. Rääkimata lühematest sõitudest Riiga või Lõuna-Eestisse või lihtsalt mere äärde piknikku pidama, mida tuleb ka kogu aeg ette." ***Anne Lill***

davatele lapsevanematele väikest hoolduspuhkust – Peljode pere plaanib seda kindlasti kasutada.

Selle projekti raames saaksid nad viia Jonatani pooleteise aasta jooksul kolmeks nädalaks tasuta ööpäevaringsesse intervallhoidu. Ei, mitte sellepärast, et täies tööeas inimestena hoolduskoormusest juba kustuma kipuksid, aga tore oleks ju vahelduseks nautida ka samasugust elu nagu nende eakaaslased, kel pole hooldada puudega last – olgu siis kas või korra pooleteise aasta jooksul! ***Puutepunktid***

Miks jäävad ISAD sageli kõrvale?

Priit Peljo usub, et aeg, mil puudega lapse hooldamist ja temaga tegelemist peeti eeskätt emade ülesandeks, hakkab ka Eestis tasapisi mööda saama.

Priit ütleb, et vähemalt tema teab paljusid isasid, kelle jaoks pole sugugi iseenesest mõistetav, et lapsega läheb arsti juurde või sotsiaalosakonda asju ajama ilmtingimata ema. Või et just ema on see, kes hoiab sidet lasteaiaõpetajatega, käib koolis lastevanemate koosolekul, teeb spasmides lapsega kodus võimlemisharjutusi, mida füsioterapeut on soovitanud. Ning et kui on käes aeg täisikka jõudnud vaimupuudega lapsele eestkoste vormistada, ajab ka kohtuasju kindlasti ema, kellest saab lapse eestkostja.

Priit ei ole sugugi seda meelt, et alati peaks lapse ema olema see, kes saab oma õlgadele üha kohustusi juurde. Näiteks kohustuse hakata eestkostjana esitama kohtule aruandeid lapse pensioni/töövõimetoetuse kulutamise ja tema huvide parimal viisil kaitsmise kohta.

Priiduga vesteldes jääb mulje, et maailm ongi muutunud. Ometi on tegelikkus see, et ka praegu jäävad siiski paljud emad oma puudega poja või tütre eest hoolitsemisel esmavastutaja ja peamise asjaajaja rolli. Võibolla varasemaga võrreldes harvemini, aga paraku juhtub ka nüüd liiga tihti, et ema jääb palju hoolt vajava puudega lapsega üksinda.

Märkamatult eemale

Priidu arvates peaks pere lagunemise korral mõtlema kõigepealt sellele, kas polnud peresuhted juba enne lapse sündi käest ära ega vastanud abielupoolte ootustele.

Kahtlemata toob puudega laps perre hulga pingeid ja koormust. Ja see võib saada viimaseks piisaks karikas, kui see on niigi ülevoolamise piiril. Aga ka igati kokkuhoidvas peres võib põhikoormus puudega lapse eest hoolitsemisel Priidu arvates ema kätte libiseda märkamatult ja olude sunnil.

See, et nimelt ema, ja mitte isa, jääb lapse hooldamise tõttu teatud ajaks töölt koju, on ilmselt paljudel juhtudel mõistlik otsus majanduslikel kaalutlustel. Puudega lapse korral ei pruugi kodune periood piirduda paari aastaga. Paarist aastast saab kergesti viis või kuus, kui lapse jaoks ei leita sobivat lasteaiakohta jne.

Aga kui isa pere toitmise nimel hommikust õhtuni mitmel kohal palgatööd teha rabab, jääb ta kodustes ja pereasjades paratamatult teisele kohale. Sellest omakorda võib tasapisi saada harjumus – loodus tühja kohta ei salli.

Nii võib ka arstide-terapeutide ja rehabilitatsioonispetsialistidega suhtlemine jääda täismahus ema peale, sest küll tema juba teab ja tunneb meedikuid, kuna on nendega uuringutel ja ravil olles päevast päeva kohtunud. Ühel hetkel ongi nii, et kõikides lapse tervist ja arendamist puudutavates küsimustes ongi ema vaieldamatult isast informeeritum. Lootus, et isa, kes pidevalt tööd rabab, neis küsimustes järje peale saab, on nüüd juba üsna väike. Ja nii ongi rollid peres jagatud!

Isa ja poja suhe

Priit räägib, et Jonatani esimestel eluaastatel käis ka nende peres pojaga haiglates alati ema.

Aga Priidul helises hinges mingi häirekell, mis ütles talle, et ta sätiks vähemalt ambulatoorsetele vastuvõttudele minnes end igal võimalusel abikaasa kõrval kaasa. Võib-olla oli nende pere jaoks õnnelik juhus, et Kadri autoga ei sõida ning Priidul oli tarvis nagunii peret lastehaigla või perearstikeskuse ukse taha sõidutada.

Ja siis olnuks juba kummaline jääda parklasse rooli taha ootama, kuni ema pojaga tohtri juures ära käib, et siis pärast uurima hakata: mis arst ka rääkis?

Hiljem, kui nad juba Kadriga mõlemad tööl käisid, jagasid nad poisiga arstide juures käimisi nii, nagu mõlemale paremini sobis. Viimastel aastatel on aga just Priit Jonataniga haiglas kaasas olnud.

„Ka tervishoius on suhtumine muutunud ning nüüd ei peeta enam imelikuks, kui isa lapsega haiglasse kaasa läheb. Muidugi eeldab see ka vastavaid ruumilisi lahendusi, sest ega emade ja laste sekka ühispalatisse ju äkitselt ühel isal tõepoolest minna ei passi," naeratab Priit.

Priit ütleb, et kui esimesel kümnel eluaastal oligi Jonatan rohkem ema poeg, siis hiljem on teda tõmmanud just isa poole.

„Küllap pole selle taga muud kui lihtne arengu loogika. Hoolimata sellest, et Jonatani vaimne suutlikkus on jäänud väikelapse tase-

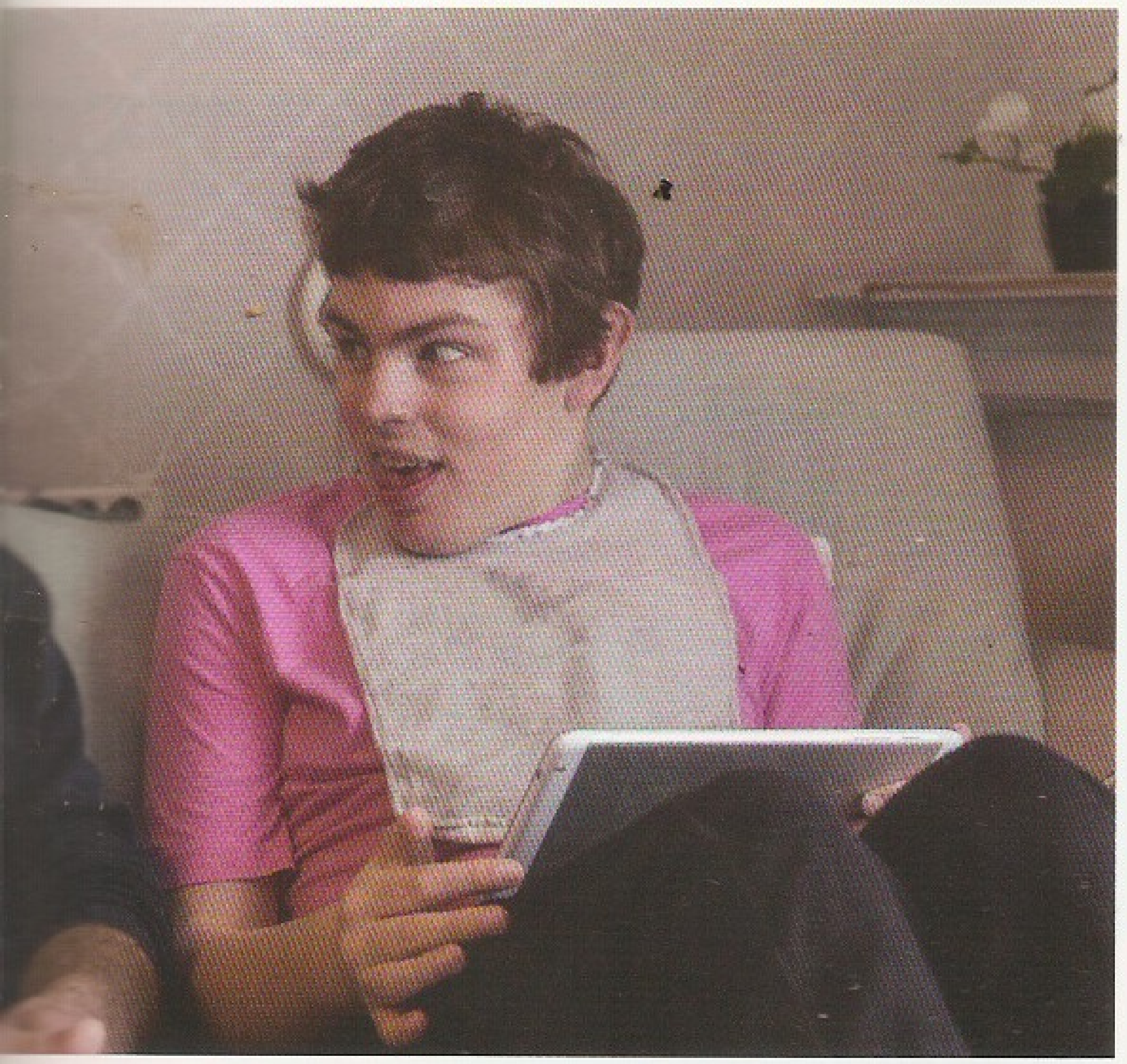

Priidule meeldib Jonataniga tegeleda, meestejutte rääkida ja meesteasju ajada. Tema sõnul on neil kahel ka hulk ühiseid huvisid, näiteks internet ja matkaautod. Heiko Kruusi

mele, on ta siiski juba noormees ja teda tõmbab meeste tegemiste poole. Mis sest, et Jonatan ei räägi, aga meil on temaga ikkagi omad erilised meestejutud rääkida, mida ema temaga kuidagi ajada ei saaks," mõtiskleb Priit.

„Ja minu sõna kuulab ta ka paremini. Ju toimib siingi see eriline meeste omavaheline suhe. Kui paar kuud tagasi tuli meil peres teha otsus, kumb vanematest vormistada Jonatanile eestkostjaks, siis ega meil pikalt mõelda ei tulnudki. Selle rolli võtsin vabatahtlikult endale ja Kadri andis mulle igasuguse vaidlemiseta selle võimaluse." *Anne Lill*

Mis saab Jonatanist edasi?

Jonatani tulevikust rääkides lähevad muidu kõiges ühel meelel olevate Kadri ja Priidu kujutelmad aga lahku.

Priidu meelest elavad nad ka kümne ja kahekümne aasta pärast praegusega sarnast elu: Jonatan käib esmaspäevast reedeni päevahoius, nemad Kadriga tööl, ja nädalavahetustel püütakse ühiselt midagi huvitavat ette võtta.

Kadri sõnul võiks poeg aga nii umbes kümne aasta pärast elada juba perest eraldi iseseisvat elu, omataoliste seltsis puudega noorte külas või ühiskodus. Näiteks Haraka kodus Harjumaal, kuhu Kadri on Jonatani ka järjekorda pannud.

Millal erihoolekandeteenusele pääsemise järjekord nendeni võiks jõuda, pole Peljodel aga esialgu aimu.

SÜNNITRAUMAGA TULI MULLU ILMALE 326 LAST.

TENA veebipoe oktoobrikuu pakkumised

www.tenapood.ee

-20%

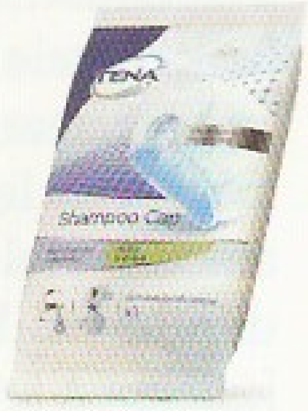

Peapesumüts
TENA Shampoo Cap
juuste pesemiseks ilma veeta.
1 tk pakis

Eelniisutatud pesukindad
TENA Wet Wash Glove
keha pesemiseks ilma veeta.
8 tk pakis

Tsinkkreem
TENA Zinc Cream
naha rahustamiseks,
taastamiseks ja
kaitsmiseks.
100 ml

Imav aluspesu
TENA Pants
aktiivsele inimesele
mugav pidamatuse kaitse.
Eri suurused ja imavused.

TENA

www.tena.ee
www.tenapood.ee

Vaid IGA VIIES PUUDEGA LAPSE

Eesti sai aastateks 2015–2020 Euroopa sotsiaalfondist 37,6 miljonit eurot, et käivitada tugiteenuste pakkumine raske ja sügava puudega laste peredele. Esimese kahe aastaga on sellest ära kasutatud vaid 7,2 miljonit.

Kuna projekti esimene kaheaastane periood hakkab lõppema, korraldas sotsiaalkindlustusamet (SKA) hiljuti uue riigihanke, et leida üle Eesti kõikidesse piirkondadesse lapsehoiu-, tugiisiku- ja toetava teenusena transporditeenuse osutajad kuni 2020. aasta lõpuni.

Riigihanke tulemusena on nüüd igas maakonnas ja ka Tallinnas olemas asutus või keskus, kes pakub teenuseid oma piirkonnas elavatele raske ja sügava puudega lastele.

Teenuste osutamisega jätkavad lisaks uutele kõik senised teenuseosutajad. Partnerite nimekirja koos kontaktidega leiab sotsiaalkindlustusameti kodulehelt.* Värskelt on lisandunud hankepartner Jõgevamaale, kelleks on SA Perekodu, ja Põlvamaale, kus teenuseid pakub OÜ Otepää Rehabilitatsioonikeskus.

Tugiisik või lapsehoidja?

Ühe lapse kohta saab teenuseid kasutada kuni 4918 euro eest aastas. Seega ei ole summa võrreldes eelmise hankeperioodiga muutunud. Kui laps vajab lapsehoiuteenust suuremas mahus mõnel kindlal perioodil, siis on teenuste maksimaalseks mahuks 1100 eurot ühes kalendrikuus ühe lapse kohta. Juhul kui laps kasutab koos lapsehoiu- või tugiisikuteenusega transporditeenust, peab ka selle maksumus nende summade sisse mahtuma.

Uuest aastast ühtlustatakse tugiisiku- ja lapsehoiuteenuse tasustamine (varem oli tugiisiku hind väiksem). SKA on fikseerinud mõlema jaoks minimaalse personalikulu 4,50 eurot tunnis (selle sees on ka tööjõumaksud), millest vähem ei või lapsehoidjale või tugiisikule maksta. SKA maksab oma hankepartnerile kuni 7 eurot tunnis. Konkreetne tunnihind on fikseeritud iga teenusepakkujaga hankelepingus. Hankepartneritele makstav hind sisaldab ka teenuse arendamist, administreerimist jms.

Kui teenust pakutakse lapsele individuaalselt, siis saab laps 4918 euro eest maksimaalselt 702 tundi teenust aastas, juhul kui ta ei vaja täiendavalt juurde transporditeenust. Näiteks aasta peale jagatuna tähendab see 13 tundi igal nädalal, puhkuse ajaks aga kas või tervet kalendrikuud.

Kui laps saab aga lapsehoiuteenust asutuses või lapsehoidja hoiab korraga rohkem kui ühte last, siis saab laps SKA rahastusel kuni 878 tundi aastas. Sellest jätkuks enam kui sajaks täistööpäevaks aasta lõikes.

Kui laps vajab teenuseid veel rohkem, on kohaliku omavalitsuse ülesanne neid osutada oma hoolekanderessurssidest. Ja nagu ülal öeldud, võib põhjendatud juhtudel ka SKA-st teenuseraha juurde taotleda.

Et KOV-id märkaks

Tugiisikuteenuse vallas toimub uuel aastal veel üks muudatus. Tugiisikuteenust osutatakse ainult päevasel ajal (kella 7–21). See on aeg, kus laps vajab üldjuhul kõige enam juhendamist, abistamist ja toetust. Tugiisikuteenust võib osutada kodus, väljaspool kodu, lasteaias, koolis jm.

Tähtis on silmas pidada, et lapse tugiisiku ülesanne on tegeleda ainult

…PERE on küsinud tugiteenuseid

Ministeerium arvestas, et tugiteenuseid vajab iga kolmas puudega laps. Huvilisi on aga olnud palju vähem. Vida Press

Kas enamik peresid ei vajagi abi?

- Puudega laste peredele mõeldud tugiteenuste arendamiseks ja pakkumiseks sai sotsiaalkindlustusamet aastateks 2014–2020 Euroopa sotsiaalfondist kokku 32 miljonit eurot. Koos omaosalusega on projekti maht seega **37,6 miljonit eurot**.
- Aastatel 2014–2015 käis koos sotsiaalministeeriumi, haridus- ja teadusministeeriumi ning paljude koostööpartnerite ümarlaud, kes töötas välja plaani, mida selle rahaga ette võtta. Plaan sai pikk ja keeruline. Kui aeg pigistama hakkas, avas sotsiaalkindlustusamet lihtsalt hanke leidmaks igasse maakonda teenusepakkujaid, kes hakkaksid osutama kolme teenust: **kuni 17-aastaste puudega laste lapsehoidu, tugiisikuteenust ja lisaks transporditeenust**, kui lapsi on vaja teenust saama sõidutada.
- Kui sotsiaalkindlustusamet teenuste taotlemise 2015. aasta hilissügisel välja oli kuulutanud, asus võimalust esimese poole aastaga kasutama pisut **alla tuhande pere**. Raske ja sügava puudega lapsi oli Eestis toona ligi 7200. Amet oli prognoosinud, et huvitatud on vähemalt 2500 peret.
- Perede arv tasapisi siiski kasvas (kuid on nüüdseks peatunud): **teenust on saanud juba 1623 last**, mis on viiendik kõikidest raske ja sügava puudega lastest. Kõige aktiivsemalt on kasutatud tugiisikuteenust (67 protsenti), seejärel lapsehoidu (27 protsenti) ja saba lõpus ka transporditeenust (6 protsenti).
- 37,6 miljonist eurost on esimese kahe aastaga ära kasutatud 7,2. Projekti lõpuni jäävaks kolmeks aastaks on sotsiaalkindlustusamet jaganud lepingutega hankepartneritele välja võimaluse pakkuda teenuseid **veel 22,5 miljoni euro eest**. See jätab reservi 7,9 miljonit eurot, mis ameti sõnul katab projekti halduskulud, personali palgad (ametis töötab projektiga seitse inimest), koolitused-teavitused-uuringud jne. Samuti on reservis raha juhuks, kui teenusest huvitatud perede hulk peaks suurenema.
- Teenuste saamiseks **tuleb esitada sotsiaalkindlustusametile taotlus***, enne seda peab lapsel olema kohalikus omavalitsuses tehtud ka juhtumiplaan, kus on teenuste vajadus märgitud.

ühe lapse toetamisega. Seega ei saa tugiisik pakkuda korraga teenust kahele (või enamale) lapsele. Kui koolis või lasteaias vajab tuge mitu last, peab igal lapsel olema oma tugiisik. Kui aga klassis või rühmas oleks laste toetamiseks vaja õpetaja kõrvale abiõpetajat, siis selle võimaluse peaks looma kohalik omavalitsus.

Selleks, et kohalikud omavalitsused saaksid perede teenusevajadust hinnata ja teenuste mahtu kavandada, oleme välja töötanud tugiteenuste juhendmaterjalid.* Tuleval aastal valmivad ka linna- ja vallavalitsuste töötajatele mõeldud hindamisvahendid, mis aitavad neil teenuste vajadust ja mahtu veel lihtsamalt hinnata.

Kogu projekti peamiseks eesmärgiks on toetada lapsevanemate tööhõivet, aga väga olulisel kohal on SKA töös ka omavalitsuste nõustamine. Meie piirkondlikud koordinaatorid on nõustanud omavalitsuste lastekaitsetöötajaid juhtumiplaanide koostamise, rahaliste vahendite optimaalse kasutamise, erivajadustega laste märkamise ja vajalike teenuste väljaselgitamise vallas. Kõige selle tulemusena on omavalitsused pööranud suuremat tähelepanu puudega lastele ja nende peredele. Eesmärk on, et kõik omavalitsused märkaksid puudega lapsi ja pakuksid neile vajalikke teenuseid.

Arenguruumi on palju

Selle mõttega olemegi otsinud ja ka leidnud igasse maakonda asutuse või keskuse, kus on olemas kompetents ja tööjõud, et pakkuda puudega laste peredele igapäevaelus nii olulisi tugiteenuseid.

Kahe aastaga on toimunud märgatav edasiliikumine, aga arenguruumi on ka järgmiseks kolmeks aastaks küllaga. Eestis oli aasta alguse seisuga 7648 raske või sügava puudega last, kellest aga vaid 1623 on kasutanud Euroopa sotsiaalfondist rahastatavaid tugiteenuseid. Peale selle torkab silma, et mõnedes piirkondades kasutavad pered teenuseid väga aktiivselt (näiteks Läänemaal iga kolmas puudega lapse pere), teistes aga väga arglikult.

Lõpetuseks võib öelda, et suurim murekoht ongi tugiisikuteenus haridusasutuses, sest kaasav hariduspoliitika on suunanud puudega lapsed tavakoolidesse, kus neil aga puuduvad vajalikud tugiteenused, eelkõige keskkond õppimiseks. On mitmeid juhtumeid, kus haridusasutused on keeldunud puudega lapsi lasteaeda või kooli vastu võtmast, kui neil puudub tugiisik.

Ebeli Berkman
sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna projektijuht

* Puudega lastele tugiteenuste pakkujate nimekirja, kontaktid, blanketid ja juhendid leiab SKA kodulehelt **www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/lastekaitse/puudega-laste-tugiteenused**

HAMET-test selgitab, millist tööd suudab erivajadustega inimene teha

Töövõimereformiga seoses räägitakse igapäevaselt aina rohkem töövõime hindamisest. Siiski hinnatakse sellega vaid inimese potentsiaali töötada, mitte tegelikke oskusi. Just viimased on aga määrava tähtsusega, kui jutuks tuleb inimesele reaalse töökoha leidmine.

Sotsiaalministeeriumi haldusalas tegutsev Astangu kutserehabilitatsiooni keskus on puudega inimeste tööoskuste väljaselgitamiseks võtnud kasutusele Saksamaal välja töötatud HAMET-metoodika. Kuue aastaga on seda Eestis testitud ja siinsetele vajadustele kohandatud. Testimise on läbinud juba ligi tuhat erivajadustega inimest. Selle põhjal võib väita, et metoodikast on abi.

HAMET-i näol on tegemist testide kogumikuga, mille tulemusena on võimalik anda hinnang, millises vormis tööülesandeid on inimene võimalik täitma ja kuidas oleks võimalik ta töövõimet arendada. Käelist võimekust mõõdetakse näiteks selliste faktorite alusel: rutiin ja tempo, tööriista juhtimine ja rakendamine, tajumine ja sümmeetria, juhistest arusaamine ja nende rakendamine, mõõtetäpsus ning korralikkus.

Esimene sihtgrupp: noored

Astangu keskuse arendusspetsialist Ewe Alliksoo näeb ühe HAMET-i sihtgrupina alla 16-aastaseid, haridusliku erivajadusega noori. Sealjuures ei väljendu hariduslik erivajadus alati puudes.

Üks noor, kes testist abi on saanud, on näiteks Andre Eier Pärnumaalt. 1. klassi minnes tuli välja, et poisil on õpiraskused ja autism. Ka ei julgenud ta enne põhikooli lõppu eriti iseseisvalt ringi liikuda. Ema pidi poissi nii koolibussile saatma kui ka hiljem talle kooli järele tulema. Ka iseseisvalt paelte ja nööpide kinnipanek oli veel mõned aastad tagasi Andre jaoks probleem.

Andre ema Anneli Eier peab nii testist saadud soovitusi kui ka sellele järgnenud perenõustamist väga kasulikuks: „Kui pakutakse võimalust, tuleb kõik asjad ära katsetada. Emana oled muidugi kogu aeg asjas sees ning tead ja tunned oma last, kuid test tegi asjad siiski palju selgemaks. Paelte ja nööpide kinnipanek on seotud näiteks peenmotoorikaga, mida test mõõdab. Lisaks tuli testist välja, et Andre ei küsi meelsasti abi, vaid hätta sattudes jääb istuma ja ootama. Seda oli kutsekooli sisseastumisel kohe hea välja tuua. Samuti sain testimise järel suunamise Rajaleidjasse, et koolide kohta nõu küsida. Tunnistan ausalt, et ise ma ei oleks osanud sinna minna. Andre sai kodust välja ning muutus kogu protsessi käigus järjest julgemaks." Ewe Alliksoo lisab, et üldiste soovituste hulgas oli ka rutiinse päevakava juurutamine (näiteks kindlatel kellaaegadel kojutulek), et Andre muutuks võimalikult iseseisvaks.

HAMET-testiga hindamise lõpus tehakse noorele alati ka Rajaleidja kutsenõustamine: leitakse kaks-kolm kutsekooli, kuhu ta võiks õppima minna, ning käiakse kohapeal neid vaatamas. Lõplik valik langetatakse koos noore ja ta perega, arvestades selle juures noore enda motivatsiooni ja potentsiaali. Andre asus sügisel õppima Vana-Vigalas automaalri erialale.

Tööealised taastujad

Noored pole muidugi ainuke sihtgrupp, kes HAMET-testist abi saavad. Metoodikast on kasu inimestel, kes taasavastavad oma oskusi ja võimeid kas pärast pikka eemalolekut tööturult või siis traumast või haigusest taastudes.

Ka töötukassa on testimist tellinud oma klientidele, kelle kohta infot napib. Töötukassa juhtumikorraldaja Anu Kippar on testidele suunanud vähenenud töövõimega kliente, kel puudub töökogemus ning kes ei oska ise hinnata oma tegelikku töövõimet. „Testile oleme suunanud kliendid, kes ei oska öelda, mis neil tuleb hästi välja, mis halvemini. Test näitab, kui palju aega kulub mingi tegevuse tegemiseks, kas üldse saadakse ülesandest aru jne," selgitab Kippar.

Ta ütleb, et on ka ise proovinud testi teha, et metoodikat paremini mõista. „Peab tunnistama, et ega see kerge pole. Pintsliga värvimisel ei suutnud ma piirjoontest piisavalt hästi kinni pidada, mutrite aja peale kinni-lahtikeeramine polnud samuti kerge töö." Kippar lisab, et nüüd, kus tal on pilt selge, on ta suunanud HAMET-it tegema erinevate puuetega inimesi: füüsilise puudega (ühe kehapoole halvatusega), intellektipuudega, psüühilise erivajadusega (autistid) jne. „HAMET-test on meid ja meie kliente palju aidanud," ütleb ta kokkuvõtteks.

Astangu kutserehabilitatsiooni keskus

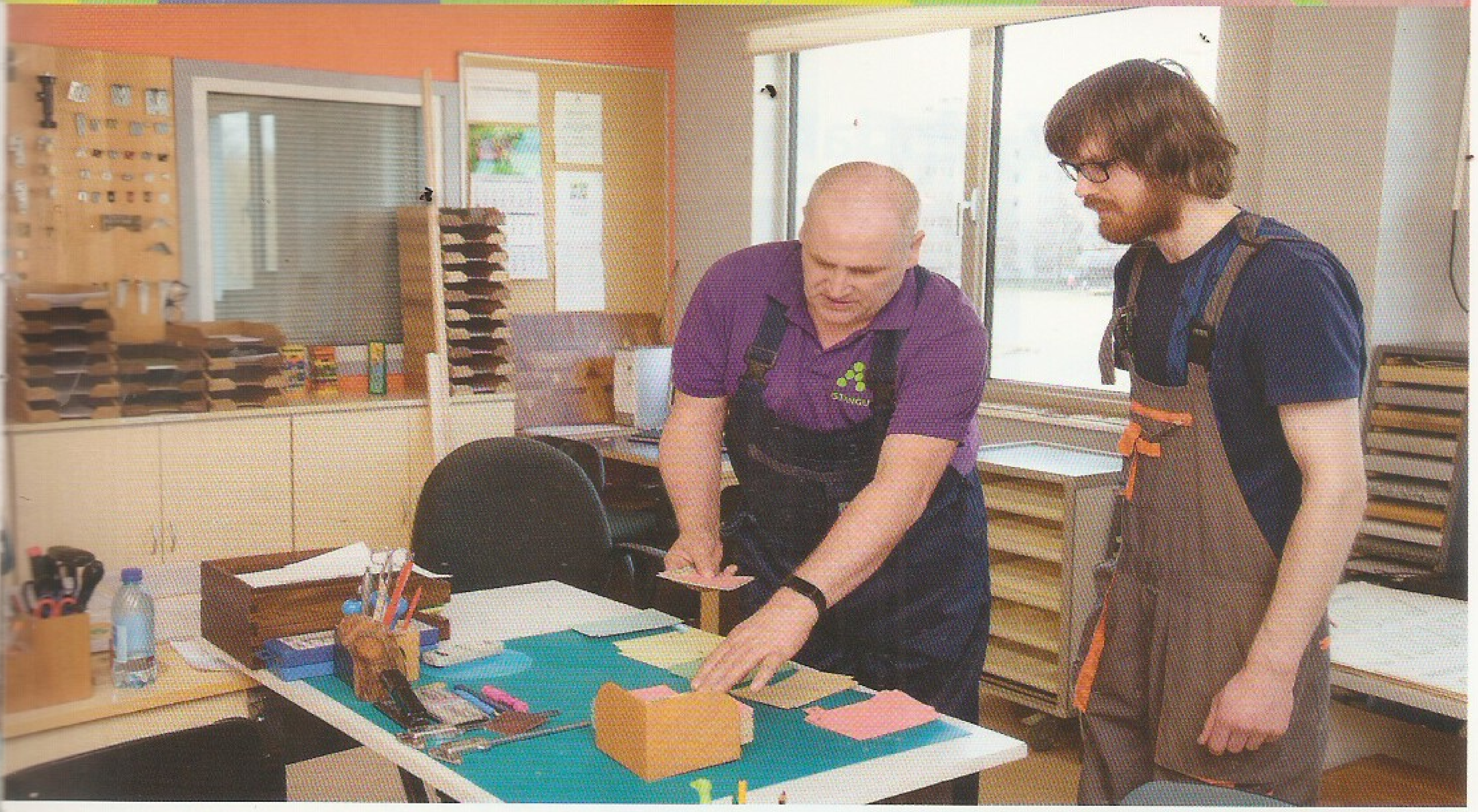

Kui töötukassas hinnatakse teoreetiliselt, kas inimene peaks olema võimeline töötama, siis HAMET-iga saab selgitada, mil määral ta suudab teha käelist osavust nõudvat tööd. Astangu kutserehabilitatsiooni keskus

Kuidas HAMET-testile pääseb?

Astangu keskuse töövõime hindamise ja arendamise meeskonna juht Margus Koolme selgitab, kuidas on võimalik testi teha ja mismoodi see käib.

Praegu oleme testinud kõiki inimesi, kes on selle sooviga meie poole pöördunud töötukassa või Rajaleidja keskuse soovitusel. Testil on käinud ka põhikooli lõpetajaid lapsevanemate soovil, kes on HAMET-ist kuulnud ja soovivad seda võimalust kasutada.

Eelmisel Euroopa sotsiaalfondi toetusperioodil (lõppes 2014. aastal) testiti 400 inimest. Nüüdsel perioodil, mis kestab tänavu detsembri lõpuni, oleme testinud 700 inimest. Lisaks on teste teinud hulk asutusi, kokku 19, projektist sõltumatult, kui nende töötajad on omandanud oskused metoodika kasutamiseks.

Kui inimene meie poole pöördub või ta testile suunatakse, siis tavaliselt oleme suutnud testimise läbi viia kahe nädala jooksul pärast pöördumist. Testimine viiakse läbi kahel järjestikulisel päeval, mõlemal umbes neli tundi. Enamik ülesandeid tehakse laua taga või arvutiga, kahe ülesande jaoks käiakse ka töökojas (raspeldamine ja traadi painutamine).

Meie järeldus on, et testiga on võimalik nende kahe päeva jooksul välja selgitada, millised tööks vajalikud oskused (peen- ja jämemotoorika, rutiini, kiiruse, taju, sealhulgas sümmeetria, funktsionaalse lugemise, mõõtmise täpsuse ja mõõtühikute vallas) on inimesel olemas. Samuti saab aimu ta motivatsioonist ja muudest töökäitumisega seotud teguritest. Sellest aga saab teha järeldused ta sobilikkusest eriala õppimisel või edasise töö valikul. Test toob ka välja, millised oskused on inimesel säilinud haiguse (nagu insult) või trauma järel.

Selle aasta lõpuni, mil veel europrojekt kestab, on test kõikidele tasuta. Pärast seda kahjuks kaob Euroopa sotsiaalfondi rahastus ning meil ei ole veel päris selge, kas või kuidas saame testimist teenusena jätkata. Testi läbiviimise omahind on 130 eurot ja selge, et eraisikutele ei ole see jõukohane. Loodetavasti jätkavad metoodika kasutamise oskuse saanud asutused, kes töötavad erivajadustega inimestega (päevakeskused, hooldekodud, kaitstud töö keskused jne) testide tegemist oma igapäevase töö käigus.

Mis, kes, kus?

- Astangu kutserehabilitatsiooni keskus alustas 1996. aastal tööd sotsiaalministeeriumi allüksusena. Keskuses pakutakse tööealistele erivajadustega inimestele rehabilitatsiooniteenuseid (töö- ja tegevusvõime hindamine, õppimisvõimalused, kaitstud töö võimalused, abivahendite ja keskkonna kohandamise alane nõustamine jne), arendatakse rehabilitatsioonivaldkonda laiemalt, jagades oma kogemusi teiste teenusepakkujatega.
- Keskus asub Tallinnas Astangu 27. Info: www.astangu.ee, telefon 687 7231, meiliaadress astangu@astangu.ee.

Kuidas HAMET-hindamine Eestisse jõudis?

2010. aastal hakkas Astangu keskus otsima infot, kuidas teistel maadel hinnatakse erivajadustega inimeste kutsesobivust ja eeldusi erinevate tööde tegemiseks.

HAMET-i kõrval on Eestisse vaja teisi meetodeid, millega mõõta erivajadustega inimeste sobivust erinevatele tööaladele. Astangu kutserehabilitatsiooni keskus

Tahtsime teada, milliste vahenditega hinnatakse tööoskusi ja töövõimet, milliseid metoodikaid kasutatakse tööalaseks nõustamiseks, sobivate õppimis- ja töötamistingimuste ja tugiteenuste soovitamiseks.

Võtsime ühendust Euroopa rehabilitatsiooni platvormi liikmesorganisatsioonidega ja otsisime infot internetiavarustest. Leidsime hulga huvitavaid ideid, nende seas Saksamaal välja töötatud HAMET-metoodika (sks k *Handwerklich-motorischer Eignungstest*) ehk käelise võimekuse ja motoorikatesti. Peatselt saime võimaluse sõita Euroopa Liidu Leonardo da Vinci programmi (praegune Erasmus+ programm) toel Saksamaale Waiblingeni linna Baden-Württembergi liidumaal, et metoodikaga tutvuda.

Miks otsustasite just selle metoodika kasuks?

Saksamaalt tagasi tulles jagasime oma kogemusi teenuseosutajatega, kes sel ajal juba kaitstud töö teenuse arendamisega tegelesid. Koos nendega sündiski otsus – see metoodika väärib Eestis proovimist.

HAMET-i kasuks rääkisid tol korral metoodika laiahaardelisus, seotus tööturul vaja minevate tegelike oskustega, praktilisus, tõenduspõhisus ja standardiseeritus. Usaldust tekitas see, et HAMET-it oli Saksamaal juba pikka aega ja heade tulemustega kasutatud – meetod on välja töötatud 1970. aastate lõpus. Saksamaal on see praegu riiklikult tunnustatud meetod ja seda kasutatakse nii kutsekoolides kui ka kaitstud töös.

Nii saigi alguse HAMET-metoodika eestindamine ja piloteerimine, mille jätkuna on see nüüdseks jõudnud rehabilitatsioonisektori kasutusse ning karjääriteenuste ja kutseharidussektori huviorbiiti.

HAMET-hindamist viivad läbi

- Astangu kutserehabilitatsiooni keskus (Tallinn)
- MTÜ Papaver (Tallinn)
- MTÜ Tugiliisu (Tallinn)
- AS Benita Kodu (Keila)
- MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus (Võrumaa)
- Pärnu Haigla (Pärnumaa)
- AS Hoolekandeteenused oma Türi kodus, Lille kodus Rakveres, Uuemõisa kodus Läänemaal, Sillamäe kodus ja Karula kodus Viljandimaal
- Lisaks on see kasutusel Juksi tugikeskuses Tallinnas, Tallinna vaimse tervise keskuses, Pärnu sotsiaalkeskuses, Maarja külas, Tartu vaimse tervise hooldekeskuses, Jõhvi haiglas ja AS-i Hoolekandeteenused Võisiku kodus Jõgevamaal.

Lisainfo: www.astangu.ee/reha/hindamine/hamet-hindamine

Kus HAMET-it veel kasutatakse?

Seda kasutatakse Saksamaa naaberriikides Taanis ja Hollandis, aga ka Türgis, mingil määral Venemaal jm.

Kas ka teiste sihtgruppide jaoks on hindamisvahendeid pakkuda?

Astangu kasutab ka Jobpics-metoodikat, mis on pildipõhine karjäärinõustamisvahend Norrast ja on mõeldud kliendi huvide väljaselgitamisele. Müüme Jobpicsi edasi ka teistele teenusepakkujatele.

Lisaks töötasime 2016. aastal koostöös Eesti Pimekurtide Tugiliidu, Tartu Emajõe kooli ja nägemispuudega inimeste rehabiliteerimiskeskusega välja töö- ja tegevusvõime hindamise vahendi nägemispuudega inimestele. Meetod on sobilik ka nägemis- ja liitpuudega inimestele. Kasutamiseks sobib see kas eraldiseisva hindamis- ja nõustamisteenusena (näiteks omavalitsuse, töötukassa või sotsiaalkindlustusameti tellimusel) või ka rehabilitatsiooniteenuste raames, kaitstud töö teenusel. Aasta lõpuks valmivad selle juurde hindamis- ja nõustamisteenuse kirjeldus ning teavitusmaterjalid. Loodame, et vahend pakub sihtgruppidele huvi ja sellest hakkab olema abi nägemispuudega inimeste vajaduste hindamisel, nõustamisel ja neile teenuste pakkumisel.

Küsimustele vastas Astangu keskuse kommunikatsioonispetsialist Maris Saar

PALLIATIIVNE RAVI Eestis – kas ainult unistus?

Palliatiivne ravi on suunatud elu ohustava haigusega silmitsi olevate patsientide ja nende perede elukvaliteedi parandamisele. Eestis on siin veel üsna pikk tee minna.

Palliatiivse ravi ülesanne on võimalikult aegsasti tuvastada, hinnata ja ravida haigusest ning selle ravist tulenevat valu ja teisi füüsilisi sümptomeid ning leevendada psühhosotsiaalseid ja hingelisi kannatusi.

Palliatiivne ravi jaatab elu ja suhtub surma kui loomulikku protsessi, püüdmata seda kiirendada või edasi lükata. See integreerib patsiendi ravisse psühholoogilised ja hingelised aspektid. Patsiendile pakub see toetavat süsteemi, aitamaks tal kuni surmani elada nii aktiivselt kui võimalik. Perele pakub see toetavat süsteemi, mis aitab toime tulla patsiendi haiguskulu ja leinaga. Palliatiivne ravi on rakendatav haiguse varasest staadiumist alates, ühendatuna teiste, elu pikendamisele suunatud teraapiatega (näiteks kemoteraapia ja radioteraapia) ning kaasab vajalikke uuringuid äärmist hingelist rahutust põhjustavate kliiniliste sümptomite mõistmiseks ja nendega toimetulekuks.

Tule rahvusvahelisele konverentsile

MTÜ Pallium korraldab 16. novembril Tallinnas Põhja-Eesti regionaalhaiglas (Sütiste tee 21) rahvusvahelise hospiitsikonverentsi „Palliatiivne ravi Eestis – kas ainult unistus?".

- Konverentsi põhirõhk on palliatiivse ravi kontseptsioonil Euroopas ja võimalikel arengutel Eestis. Ürituse kaudu soovitakse suurendada ühiskonna, teenuste arendajate ja pakkujate ning sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna professionaalide teadlikkust palliatiivsest ravist.
- Koos Eesti erialaspetsialistidega jagavad konverentsil teadmisi ja kogemusi kolleegid välismaalt. Üritusest võtavad osa spetsialistid Tšehhist, USA-st, Belgiast, Soomest, Lätist ja Eestist. Iga riigi spetsialistid räägivad üldiselt oma kogemusest palliatiivse ravi juurutamises, tuues välja positiivsed praktikad ja ka kitsaskohad.
- Konverentsi töökeelteks on eesti ja inglise keel. Pakutakse sünkroontõlget.
- Konverentsile saab registreerida ja kavaga tutvuda lehel www.pallium.ee kuni 1. novembrini. Konverentsi osalustasu on 20 € (Palliumi liikmetele 10 eurot). Osalustasu maksmine kinnitab konverentsil osalemise.
- Osalustasu tuleks maksta arvele EE972200221051854893, saaja: MTÜ Pallium, selgitus: hospiitskonverents, osaleja nimi.
- Lisainfo: Külli Vetema telefonil 5698 2152 või aadressil Kylli.Vetema@itk.ee.

Viimased päevad

Kui inimene hakkab võitluses haigusega alla jääma ja päevade arv, mis elada on jäänud, on kahanenud üürikeseks, saavad lahkujat ja ta lähedasi abistada ja toetada just hospiitsis töötavad inimesed. Hospiits tugineb hospiitsifilosoofiale, kus keskel kohal on terviklik inimesekäsitlus, mille eesmärgiks on võimaldada kaugele arenenud, surmaga lõppeva haigusega inimesel elada maksimaalselt täisväärtusliku elu kuni surmani.

Et pakkuda elust lahkuva inimese vaevustele ja muredele igakülgset leevendust, töötavad hospiitsides interdistsiplinaarse meeskonnana vastava koolituse saanud arstid, õed, hooldusõed, hingehoidjad, sotsiaaltöötajad, tegevusterapeudid, psühholoogid ja füsioterapeudid.

Väärtuslikud hetked

Parandamatult haige inimese elupäevad võivad küll olla ajaliselt piiratud, kuid neil on väärtus, mida surma lähenemine ei vähenda.

Inimesed, kes on parandamatult haiged, ei jõua alati hospiitsi. Inimesed surevad tihti kodus, ka aktiivravi osakondades. Seepärast on väga tähtis suurendada ühiskonnas teadlikkust sellest, et hospiitsifilosoofiat saab rakendada iga meditsiinimeeskond olenemata osakonnast, olgu see siis aktiivravis, hooldusravis või ka koduõenduses.

See tähendab tahet ja oskust mõista inimeste vajadusi olulistel eluhetkedel ning toetada neid parimal võimalikul viisil. *MTÜ Pallium*

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:
Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

Vida Press

100 ERILIST LUGU puudega laste peredest

Eesti vabariik tähistab järgmisel aastal 100. sünnipäeva. Seoses sellega tekkis puudega laste vanemate Facebooki grupil „Meie Päikesed" mõte anda välja raamat „100 erilist lugu".

See koondaks kogemuslugusid sellest, kuidas saavad hakkama pered, kus kasvavad puudega lapsed. Siin aga vajame teie abi – kui leiate hetke oma ajakavas, siis pange oma lugu kirja ja saatke meile! Oodatud on kõik lood ning teema, vaatenurk ja loo pikkus on täiesti vaba. Oluline on, et lugu oleks seotud puudega lapsega, või ka täiskasvanuks saanud lapsega. Kirjutage oma elu muredest ja rõõmudest.

Lugu ei pea olema pikk, üks-kaks lehekülge on küllalt, aga samas võib olla ka pikem, samuti lühem. Täpselt nii, nagu teie sõnum nõuab.

Lugusid võib saata novembri lõpuni meiliaadressile 100erilistlugu@gmail.com. Küsimuste ja ettepanekute korral võib võtta ühendust telefoni teel 5392 3231 (Leila Lahtvee). Käsikirjalised lood võib saata aadressile Tiina Kangro, Lossi plats 1a, 15165 Tallinn.

**KUI SAAD AIDATA.
Või kui tead kedagi, kes saab:
MTÜ Puutepunktid**

arveldusarve EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Täname ajakirja toetajaid!

Eelmisel kuul olite need teie: Sander Saat, Ingrit Haavistu, Ursi Joost, Birgit Pere, Maarja Helimets, Anne Reva, Imbi Suun, Ande Etti, Julia Abiševa, Kreet Ojamets, Helle Veski, Minija Pääslane, Silvi Jänes, Heli Tenslind, Merike Toomet, Riivo Must, Alo Suursild, Chris-Helin Loik, Anne-Mari Rebane, Raili Veskilt, Krislin Padjus, Evelin Peda, Heldi Käär, Mari Peets, Karmo Kuri, Lilia Tihane, Kalev Märtens, Karolina Antons, Keit Lipp, Larissa Jarada Svjatoslava Legitševa, Laine Johannes, Maria Praats, Mari Selirand, Lenne Rätsep, Kaia Veltmann, kaja Linder, Reet Jepisova, Ere Tõtt, Liina ja Silja Aavik, Evi Johanson, Küllike Lain, Eerika Õun, Ülle Väina, Tarmo Leheste, Maris Luik, Sigrid Kristin, Renee Kukk, Merle Lints ja MTÜ Spordiklubi Meduus. Teie annetustest kogunes 580,50 eurot ajakirja trükkimiseks ja lugejate postkastidesse toimetamiseks. Palju tänu kõigile!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka
HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU
EESTI HOOLDAJATE LIIT
TENA
TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI Lastefond